

6. međunarodni transdisciplinarni simpozij

BIOETIKA I APORIJE PSIHE

Zagreb, 4.–6. svibnja 2022.

Fakultet filozofije i religijskih znanosti Sveučilišta u Zagrebu
(Jordanovac 110, Zagreb)
Centar za integrativnu bioetiku
(Ivana Lučića 1a, Zagreb)

6th International Transdisciplinary Symposium

BIOETHICS AND APORIA OF PSYCHE

Zagreb, May 4–6 2022

Faculty of Philosophy and Religious Studies,
University of Zagreb
(Jordanovac 110, Zagreb)
Centre for Integrative Bioethics
(Ivana Lučića 1a, Zagreb)

SADRŽAJ / CONTENTS

Organizatori 6. međunarodnog transdisciplinarnog simpozija <i>Bioetika i aporije psihe /</i> Organisers of the 6th International Transdisciplinary Symposium <i>Bioethics and Aporia of Psyche</i>	7
O Međunarodnom transdisciplinarnom simpoziju <i>Bioetika i aporije psihe /</i> About the International Transdisciplinary Symposium <i>Bioethics and Aporia of Psyche</i>	9
Program 6. međunarodnog transdisciplinarnog simpozija <i>Bioetika i aporije psihe /</i> Programme of the 6th International Transdisciplinary Symposium <i>Bioethics and Aporia of Psyche</i>	13
Plenarna izlaganja/ Plenary lectures	25
Sekcijska izlaganja / Section presentations	33
Popratni program / Supplementary programme	87
Adresar / Address book	101

ORGANIZATORI
6. MEĐUNARODNOG
TRANSDISCIPLINARNOG SIMPOZIJA
BIOETIKA I APORIJE PSIHE

ORGANISERS
OF THE 6th INTERNATIONAL
TRANSDISCIPLINARY SYMPOSIUM
BIOETHICS AND APORIA OF PSYCHE

ORGANIZATORI / ORGANISERS

Centar za bioetiku Fakulteta filozofije i religijskih znanosti
Sveučilišta u Zagrebu /
Centre for Bioethics of the Faculty of Philosophy and Religious Studies,
University of Zagreb

Znanstveni centar izvrsnosti za integrativnu bioetiku /
Centre of Excellence for Integrative Bioethics

Hrvatsko bioetičko društvo /
Croatian Bioethics Society

Škola narodnog zdravlja »dr. Andrija Štampar« /
“Andrija Štampar” School of Public Health

Hrvatski savez udruga za mentalno zdravlje (SUMEZ) /
Union of Croatian Mental Health Associations

Sveučilišni centar za integrativnu bioetiku Sveučilišta u Zagrebu /
University Centre for Integrative Bioethics of the University of Zagreb

Hrvatsko filozofsko društvo /
Croatian Philosophical Society

Nacionalno udruženje za istraživanje i poslijediplomske studije
psihologije (ANPEPP) /
National Association of Research and Graduate Studies in
Psychology (ANPEPP)

**ORGANIZACIJSKI ODBOR
MEĐUNARODNOG TRANSDISCIPLINARNOG SIMPOZIJA
*BIOETIKA I APORIJE PSIHE /***

**ORGANISATION COMMITTEE OF THE
INTERNATIONAL TRANSDISCIPLINARY SYMPOSIUM
*BIOETHICS AND APORIA OF PSYCHE***

Predsjednik / President:

LUKA JANEŠ (Zagreb)

Tajnica / Secretary:

ŠTEFANIJA KOŽIĆ (Zagreb)

Članovi / Members:

IRENA BAKIĆ (Beč/Vienna), ERIK BREZOVEC (Zagreb), ANTE ČOVIĆ (Zagreb), JAN DEFRANČESKI (Zagreb), DAN ĐAKOVIĆ (Zagreb), ALEKSANDAR FATIĆ (Beograd/Belgrade), DEMÉTRIUS A. FRANÇA (São Paulo), HRVOJE HANDL (Zagreb), VASILE HATEGAN (Temišvar/Timișoara), THEODOR ITTEN (St. Gallen), HRVOJE JURIĆ (Zagreb), KSENIJA KAPELJ (Zagreb), KRIŽO KATINIĆ (Zagreb), IVICA KELAM (Osijek), LIDIJA KNORR (Zagreb), HUGO KOETSIER (Heiloo), MARIJANA KOLEDNJAK (Varaždin), ZORAN KOJČIĆ (Osijek), IVAN KOPREK (Zagreb), LUKA MARŠIĆ (Zagreb), MIRA MATIJEVIĆ (Zagreb), ALEN OREŠKOVIĆ (Zagreb), LUKA PERUŠIĆ (Zagreb), TARA BEATA RACZ (Zagreb), VLATKA ROČIĆ-PETAK (Zagreb), IGOR SALOPEK (Karlovac), INES SKELAC (Zagreb), IVAN ŠESTAK (Zagreb), DANIJELA ŠTIMAC GRBIĆ (Zagreb), SLAĐANA ŠTRKALJ IVEZIĆ (Zagreb), MAJA VEJIĆ (Zagreb), ANTUN VOLENIK (Zagreb)

Suradnički krug studenata / Collaborative Circle of Students:

LUCIJA BEDIĆ (Zagreb), BRUNO BOGOVIĆ (Zagreb), ANA DARIA BOKAN (Zagreb), KARLO HLAČA (Zagreb), ANAMARIJA IVANKOVIĆ (Zagreb), NIKŠA JANKOVIĆ (Zagreb), LEON PETRAČ (Zagreb), PETAR ŠARIĆ (Zagreb)

Simpozij se organizira uz potporu /

The symposium is organised with the support of:

Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske /
Ministry of Science and Education of the Republic of Croatia

Turistička zajednica grada Zagreba /
Zagreb Tourist Board

**O MEĐUNARODNOM
TRANSDISCIPLINARNOM SIMPOZIJU
*BIOETIKA I APORIJE PSIHE***

**ABOUT THE INTERNATIONAL
TRANSDISCIPLINARY SYMPOSIUM
*BIOETHICS AND APORIA OF PSYCHE***

UVODNA RIJEČ

Polako, ali odlučno i samouvjereno, došli smo do šeste inačice međunarodnog transdisciplinarnog simpozija *Bioetika i aporije psihe*. Nismo sigurni je li projekt dosad polučio dovoljno egzaktnih uspjeha i doprinosa po pitanju destigmatizacije i unapređivanja mentalnog zdravlja stanovnika Hrvatske, ali svakako smo uvjereni da na integrativnoj platformi uzmogospo sabrati i integrirati zavidan broj entuzijasta, znanstvenika i mnogih drugih interesantnih osoba koje su, osim velikog srca i duha raspoloženog za dijalog, jasno dokazale da na ovim prostorima obitava jasna želja za pomaganjem osobama s izazovima izmijenjenih stanja svijesti i mentalnim poteškoćama. Također i za proširenje horizonta i ojačavanje sustava mentalnog zdravlja građana, koja uključuje fokusiranje znanja i resursa na okvir mentalnog zdravlja u zajednici, teme koju postavljamo kao jednu od temeljnih ovogodišnjeg skupa.

Ostale su teme u čijem horizontu izlagačice i izlagači rasprostiru svoje raspravljачke sinteze i analize: mentalno zdravlje i duhovnost; destigmatizacija korisnika i sustava mentalnog zdravlja; bioetički aspekti ovisnosti; psihoterapija u transdisciplinarnom kontekstu.

Teme su objedinjene raznim predmetnim i pristupnim tangentama za čije je elaboriranje i praktično provođenje, dakako, nezaobilazni uvjet transdisciplinarna i pluriperspektivna metodologija, a ponad svega istančani senzibilitet za slabe i nemoćne; uz prepoznavanje činjenice da pomaganjem slabijima ojačavamo sebe te cjelokupno društvo koje nas okružuje.

Maske pomalo padaju, a sukladno i optički zidovi/prepreke koje izvan *lockdown* kula jasno naziru kritičnu situaciju vezanu uz porast anksioznih poremećaja, depresije i raznih drugih malmentalija u posljednje vrijeme, a napose i suicida među mladima. U tu svrhu ove godine odlučili smo organizirati studentski panel na temu suicida i mladih koji objedinjuje članice i članove triju studentskih filozofskih udruga sa Sveučilišta u Zagrebu – na taj način nadalje afirmirajući putanju orijentacijskog znanja i integrativnog mišljenja svojstvenih praktičnom etosu integrativne bioetike.

INTRODUCTORY WORDS

Slowly but decisively and confidently, we came to the sixth International Transdisciplinary Symposium *Bioethics and Aporia Psyche*. We are not certain to what extent the project has so far contributed to the overall goal of destigmatisation and improvement of mental health of the population of Croatia. However, we are convinced that so far we have gathered and integrated an enviable number of enthusiasts, scientists, and many other intriguing people, with heart and spirit in the mood for dialogue, that have certainly proven that in this part of the world there is an apparent desire to help people who deal with challenges of altered states of consciousness and mental difficulties. Furthermore, they show there is a need to broaden the horizons and strengthen the mental health system, which includes focusing of knowledge and resources on the framework of mental health in the community, a topic that is placed at the heart of this year's gathering.

Other topics on which horizon speakers will spread their discussion syntheses and analyses are: mental health and spirituality; destigmatization of mental health systems and its users; bioethical aspects of addiction; psychotherapy in a transdisciplinary context.

The topics are united by various subject and approach tangents, for the elaboration and practical implementation of which an unavoidable condition is a transdisciplinary and pluriperspective methodology, and above all a refined sensibility for the weak and powerless; recognizing the fact that by helping the weak we strengthen ourselves and the entire society that surrounds us.

The masks are gradually falling and following them are the optical walls/obstacles, which outside of the lockdown tower clearly show the critical situation related to the increase of anxiety disorders, depression, various other malignancies in recent times, and especially suicide among young people. For this purpose, this year, we decided to organize a student panel on suicide and youth, which will bring together members of three philosophy student associations of the University of Zagreb. In this way, we further affirm the path of orientational knowledge and integrative thinking inherent in the practical ethos of integrative bioethics.

PROGRAM
6. MEĐUNARODNOG
TRANSDISCIPLINARNOG SIMPOZIJA
BIOETIKA I APORIJE PSIHE

PROGRAMME
OF THE 6th INTERNATIONAL
TRANSDISCIPLINARY SYMPOSIUM
BIOETHICS AND APORIA OF PSYCHE

SRIJEDA, 4. svibnja 2022. / WEDNESDAY, 4 May 2022

Mjesto / Location

Dvorana »Fritz Jahr«, Centar za integrativnu bioetiku, Ivana Lučića 1a / “Fritz Jahr” Conference hall, Centre for Integrative Bioethics, Ivana Lučića 1a

18.00–19.30 *Studentska panel rasprava na temu »Mladi i suicid«, studentskih udruga »Disputatio«, »Scopus« i »USF« / Student Panel Discussion on topic “Youth and Suicide”, of the Student Associations “Disputatio”, “Scopus” and “USF”*

ČETVRTAK, 5. svibnja 2022. / THURSDAY, 5 May, 2022

Mjesto / Location

Dvorana »Antun Bauer«, Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Jordanovac 110 / “Antun Bauer” Conference hall, Faculty of Philosophy and Religious Studies, Jordanovac 110

11.00–11.30 *Otvaranje simpozija / Opening ceremony*

Plenarno predavanje / Plenary lecture

11.30–12.15 *KRIŽO KATINIĆ (Hrvatska/Croatia): Duhovnost i psihičko zdravlje / Spirituality and Mental Health*

12.15–13.00 *FILOTHEOS-FOTIOS MAROUDAS (Greece/Grčka): Mental Health According to Orthodox-Christian Spirituality, in the Context of Interreligious/Intercultural Bio-ethics / Mentalno zdravlje prema pravoslavno-kršćanskoj duhovnosti, u kontekstu međureligijske/interkulturalne bio-etike*

13.00–13.15 *Pauza / Break*

Izlagачka sesija A / Presentation Session A

Mjesto / Location

Dvorana »Antun Bauer«, Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Jordanovac 110 / "Antun Bauer" Conference hall, Faculty of Philosophy and Religious Studies, Jordanovac 110

13.15–13.30	MATEA PODGORNJAK, LEA HRVAT MATIĆ, IGOR SA- LOPEK (Hrvatska/Croatia): Uloga digitalnih medija u stigma- tizaciji osoba s mentalnim poremećajima / The Role of Digital Media in Stigmatization of People With Mental Disorders
13.30–13.45	MAJA ODORJAN NOVAK (Hrvatska/Croatia): Sociološki pogled na razvoj i efikasni prihvata koncepta psihijatrije u za- jednici u Hrvatskoj / Sociological View on the Development and Effective Acceptance of Community Psychiatry in Croa- tia
13.45–14.00	BEHZAD HADŽIĆ, ELMA HADŽIĆ (Bosna i Hercegovina/ Bosnia and Herzegovina): Zašto antistigma programi nisu uvi- jek efektivni? / Why Are Anti-Stigma Programs Not Always Effective?
14.00–14.15	<i>Rasprava / Discussion</i>
14.15–14.30	<i>Pauza / Break</i>

Izlagачka sesija B / Presentation Session B

Mjesto / Location

Dvorana »102«, Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Jordanovac 110 / "102" Conference hall, Faculty of Philosophy and Religious Studies, Jordanovac 110

- 13.15–13.30 ANTONIO JOVANOSKI (North Macedonia/Sjeverna Makedonija): Mental Health and Spirituality / Mentalno zdravlje i duhovnost
- 13.30–13.45 FILIP MARTIN SVIBOVEC (Hrvatska/Croatia): Mentalno zdravlje pod vidom duhovne tehnologije i duhovnih tehnika / Mental Health in the View of Spiritual Technology and Spiritual Techniques
- 13.45–14.00 VUK TRNAVAC (Srbija/Serbia): Molitva kao put (do mentalnog) zdravlja / Prayer as a Path to (Mental) Health
- 14.00–14.15 ANA PERIŠIĆ (Hrvatska/Croatia): Hagioterapija – put do antropološkog zdravlja čovjeka / Hagiotherapy – The Path to Humans' Anthropological Health
- 14.15–14.30 *Rasprava / Discussion*

Izlagačka sesija / Presentation Session

Mjesto / Location

Dvorana »Antun Bauer«, Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Jordanovac 110 / “Antun Bauer” Conference hall, Faculty of Philosophy and Religious Studies, Jordanovac 110

- 14.30–14.45 ALAN MEDIĆ, INES SKELAC (Hrvatska/Croatia): Filozofski i psihoterapijski pogled na polarnosti / Polarities From Philosophical and Psychotherapeutic Perspective
- 14.45–15.00 ALEKSANDAR FATIĆ (Serbia/Srbija): Narcissism as the Moral Evil / Narcizam kao moralno zlo
- 15.00–15.15 EMILIO SIERRA GARCÍA (Spain/Španjolska): Genius and Madness. Art as the Source and Cause of Madness and Genius in the Philosophy of Language / Genijalnost i ludilo. Umjetnost kao izvor i uzrok ludila i genija u filozofiji jezika

| 15.15–15.30 *Rasprava / Discussion* |

15.30–16.30 *Pauza za ručak / Lunch Break*

Virtualna radionica / Virtual Workshop

Mjesto / Location

Dvorana »102«, Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Jordanovac 110 / “102” Conference hall, Faculty of Philosophy and Religious Studies, Jordanovac 110

| 14.30–15.30 DEMÉTRIUS A. FRANÇA (Brazil): Introduction to Peripatetic Therapy / Uvod u peripatetičku psihoterapiju |

Mjesto / Location

Dvorana »Antun Bauer«, Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Jordanovac 110 / “Antun Bauer” Conference hall, Faculty of Philosophy and Religious Studies, Jordanovac 110

| 16.30–17.30 MATIJA DI GIORGIO (Zagreb), MARIJA FARČIĆ (Zagreb), MATEJ TRUPINA (Zagreb), JAN KOZUMPLIK (Zagreb): *Studentski scenski nastup u organizaciji alumnija i studenata Fakulteta filozofije i religijskih znanosti: To nije stav / Student Stage Performance Organised by the Faculty of Philosophy and Religious Studies Students: That’s Not a Stance* |

Plenarno predavanje / Plenary lecture

| 17.30–18.15 PETER BRUNO RAABE (Canada/Kanada): Philosophy as Education for Mental Healthcare / Filozofija kao edukacija za skrb o mentalnom zdravlju |

| 18.15–19.00 LUKA MARŠIĆ (Hrvatska/Croatia): Oporavak treći niz (ne-supstancijalne ovisnosti) – indiferencija moralnoga znanja / Recovery Third Series (Non-Substance Addictions) – Indifference of the Moral Knowledge |

19.00–19.15 *Pauza / Break*

Predstavljanje zbornika radova / Collected Paper Book Presentation

19.15–20.15 *Integrativna bioetika i aporije psihe / Integrative Bioethics and Aporia of Psyche*

PETAK, 6. svibnja 2022. / FRIDAY, 6 May 2022

Mjesto / Location

Dvorana »Antun Bauer«, Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Jordanovac 110 / “Antun Bauer” Conference hall, Faculty of Philosophy and Religious Studies, Jordanovac 110

10.00–10.15 *Otvaranje drugog dana simpozija / Opening ceremony of the second day*

Izlagачka sekcija / Presentation Section

10.15–10.30 ANTO GAVRIĆ, MARINA NOVINA (Hrvatska/Croatia): *Terapeutska funkcija filozofije / The Therapeutic Function of Philosophy*

10.30–10.45 MARIJANA KOLEDNJAK (Hrvatska/Croatia): *Skrb i socijalna pravda u filozofiji Marthe Nussbaum / Care and Social Justice in the Philosophy of Martha Nussbaum*

10.45–11.00 MARIJA BARIĆ ĐURĐEVIĆ (Hrvatska/Croatia): *Čovjekovo traganje za smislom: mentalno zdravlje i religija iz perspektive Viktora Frankla i Friedricha Nietzschea / The Man’s Search for Meaning: Mental Health and Religion from the Perspective of Viktor Frankl and Friedrich Nietzsche*

11.15–11.30 *Rasprava / Discussion*

11.30–11.45 *Pauza / Break*

Plenarna izlaganja / Plenary lectures

- 11.45–12.30 ANTUN VOLENIK (Hrvatska/Croatia): Psihoterapija s civilnim žrtvama rata, studija slučaja / Psychotherapy With War-Affected Civilians, a Case Study
- 12.30–13.15 LYDIA AMIR (USA/SAD): New Model of Rationality: Conceptualising Humor as a Philosophic Tool / Novi model racionalnosti: konceptualizacija humora kao filozofskog oruđa
- 13.15–13.30 *Pauza / Break*

Izlagačka sesija A / Presentation Session A

Mjesto / Location

Dvorana »Antun Bauer«, Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Jordanovac 110 / “Antun Bauer” Conference hall, Faculty of Philosophy and Religious Studies, Jordanovac 110

- 13.30–13.45 JADRANKA PAVIĆ (Hrvatska/Croatia): Iskustva posttraumatskog rasta hrvatskih branitelja / Experiences of Post-Traumatic Growth of Croatian Veterans
- 13.45–14.00 DAMIR ŠEHIĆ (Hrvatska/Croatia): Utjecaj koherencije između moralnih stavova i djelovanja u skladu s njima na mentalno zdravlje – bioetički osvrt na postpobačajnu traumu / The Impact of Coherence between Moral Attitudes and Acting in Accordance With Them on Mental Health – A Bioethical Review of Post-Abortion Trauma
- 14.00–14.15 ROBERTO MUŽIĆ, LEA MURN (Hrvatska/Croatia): »Preživjeli, i?« / “Survived, Now What?”
- 14.15–14.30 DAMIR HRŠAK (Hrvatska/Croatia): Promišljanja o ratu i miru iz perspektive holističkog environmentalizma / Deliberation about War and Peace from the Perspective of Holistic Environmentalism
- 14.30–14.45 *Rasprava / Discussion*

Izlagачka sesija B / Presentation Session B

Mjesto / Location

*Dvorana »102«, Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Jordanovac 110 / “102”
Conference hall, Faculty of Philosophy and Religious Studies, Jordanovac 110*

13.30–13.45	MAJA VEJIĆ (Hrvatska/Croatia): Važnost aktivne prevencije i destigmatizacije psihoterapije adolescenata / The Importance of Active Prevention and Destigmatization of Psychotherapy in the Adolescence
13.45–14.00	JULIJA VEJIĆ (Hrvatska/Croatia): Ja i sva moja lica, doprinos OŠ Petra Zrinskog zaštiti i očuvanju mentalnog zdravlja djece / Project “Me, Myself & I”, Petar Zrinski Elementary School Contribution to the Protection and Preservation of Children’s Mental Health
14.00–14.15	BRUNO BOGOVIĆ, ŠTEFANIJA KOŽIĆ, LUKA JANEŠ (Hrvatska/Croatia): Uloga društveno-humanističkih predmeta u obrazovanju i mentalnom zdravlju / The Role of Social and Humanistic Science Subjects in Education and Mental Health
14.15–14.30	JOSIP ĆIRIĆ, MAJA JADREŠIN (Hrvatska/Croatia): Bioetika i enciklopedija – metafilozofijska perspektiva / Bioethics and the Encyclopedia – A Metaphilosophical Perspective
14.30–14.45	<i>Rasprava / Discussion</i>

**Projekcija dokumentarnog filma /
Documentary Film Presentation (with subtitles)**

Mjesto / Location

Dvorana »Antun Bauer«, Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Jordanovac 110 / "Antun Bauer" Conference hall, Faculty of Philosophy and Religious Studies, Jordanovac 110

14.45–15.45 BOŽIDAR POPOVIĆ (Slovenia/Slovenija): *Šapat vjetra zidove slama / Whisper of the Wind is Breaking the Walls*

15.45–16.45 *Pauza za ručak / Lunch Break*

Izlagačka sesija A / Presentation Session A

Mjesto / Location

Dvorana »Antun Bauer«, Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Jordanovac 110 / "Antun Bauer" Conference hall, Faculty of Philosophy and Religious Studies, Jordanovac 110

16.45–17.00 IGOR ETEROVIĆ (Hrvatska/Croatia): Utjelovljenost, interakcija i *flow* u planinarenju / Embodiment, Interaction and Flow In Mountaineering

17.00–17.15 BRUNO ĆURKO, MARIJA MILIVOJEVIĆ PINTO (Hrvatska/Croatia): Stereotipi i predrasude o poklonicima *heavy metal* glazbe / Stereotypes and Prejudices about Heavy Metal Fans

17.15–17.30 DAVOR PISKAČ (Hrvatska/Croatia): Kako nas biblioterapija uči empatiji / How Bibliotherapy Teaches Us Empathy

17.30–17.45 IVICA KELAM, DARIJA RUPČIĆ KELAM (Hrvatska/Croatia): Apokaliptički način razmišljanja u službi zaštite i očuvanja mentalnog zdravlja pojedinca i društva / Apocalyptic Way

of Thinking in the Service of Protection and Preservation of Mental Health of the Individual and Society

17.45–18.00 *Rasprava / Discussion*

18.00–18.15 *Pauza / Break*

Izlagačka sesija B / Presentation Session B

Mjesto / Location

Dvorana »102«, Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Jordanovac 110 / “102” Conference hall, Faculty of Philosophy and Religious Studies, Jordanovac 110

16.45–17.00 DAMJAN ABOU ALDAN (Hrvatska/Croatia): Primjena umjetničkih djela u poučavanju bioetičkih dvojbi – primjer pedagoške prakse / Use of Works of Art in Teaching Bioethical Dilemmas – An Example of Pedagogical Practice

17.00–17.15 JOSIP PERIŠA (Hrvatska/Croatia): Važnost umjetnosti za bioetičko istraživanje / The Importance of Art for Bioethical Research

17.15–17.30 LABINOT KELMENDI (Kosovo): *Lyssa's Playing Music*: nesposobnost žalovanja kao manifestacija melankolije, anhedonije i samoubojstva / *Lyssa's Playing Music*: Inability to Mourn as a Manifestation of Melancholia, Anhedonia and Suicide

17.30–17.45 JELENA SEFEROVIĆ (Hrvatska/Croatia): Ograničenosti u provođenju humanistički orijentiranih kvalitativnih istraživanja mentalnog zdravlja u Hrvatskoj / Limitations in Conducting Humanistically Oriented Qualitative Mental Health Research in Croatia

17.45–18.00 *Rasprava / Discussion*

18.00–18.15 *Pauza / Break*

Izlagačka sesija A / Presentation Session A

Mjesto / Location

Dvorana »Antun Bauer«, Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Jordanovac 110 / “Antun Bauer” Conference hall, Faculty of Philosophy and Religious Studies, Jordanovac 110

18.15–18.30	ERIK BREZOVEC (Hrvatska/Croatia): Društvo i hipohondrija – prežitci (i/ili budućnost) krute modernosti u vrijeme COVID-19 pandemije / Society and Hypochondria – Remnants (and/or Future) of Rigid Modernity during the COVID-19 Pandemic
18.30–18.45	DAN ĐAKOVIĆ (Hrvatska/Croatia): Što je novo u novom normalnom? / What is New in the New Normal?
18.45–19.00	SEAD ALIĆ (Hrvatska/Croatia): Vrli novi svijet virusa / Brave New World of Viruses
19.00–19.15	<i>Rasprava / Discussion</i>

Izlagačka sesija B / Presentation Session B

Mjesto / Location

Dvorana »102«, Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Jordanovac 110 / “102” Conference hall, Faculty of Philosophy and Religious Studies, Jordanovac 110

18.15–18.30	VIOLET VICTORIA (USA/SAD): Contradictions in Public Health – Degrees of Authoritarianism in Democratic Society / Kontradikcije u javnom zdravstvu – stupnjevi autoritarizma u demokratskom društvu
18.30–18.45	ARIC HLUCH (USA/SAD): Ketamine Now: Treating Depression, Suicidality and Other Psychiatric Disorders / Ketamin danas: tretiranje depresije, suicidalnosti i drugih psihijatrijskih poremećaja

18.45–19.00 EAMON MACDOUGAL (Canada/Kanada): Modelling the Psychological Impact of Psilocybin with Heideggerian Phenomenology / Modeliranje psihološkog utjecaja psilocibina hajdegerovskom fenomenologijom

19.00–19.15 *Rasprava / Discussion*

19.15–19.30 *Pauza / Brake*

Mjesto / Location

Dvorana »Antun Bauer«, Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Jordanovac 110 / “Antun Bauer” Conference hall, Faculty of Philosophy and Religious Studies, Jordanovac 110

19.30–20.30 **Okrugli stol / Round table**

Reforma sustava mentalnog zdravlja u Hrvatskoj / Reform of the Mental Health System in Croatia

MARIJANA KLETEČKI RADOVIĆ (Hrvatska), DANIJELA ŠTIMAC GRBIĆ (Hrvatska, Croatia), TIN PONGRAC (Hrvatska/Croatia), VLATKA ROČIĆ PETAK (Hrvatska), SLAĐANA ŠTRKALJ IVEZIĆ (Hrvatska/Croatia)

20.30–20.45 *Zatvaranje skupa / Closing of the symposium*

PLENARNA IZLAGANJA

PLENARY LECTURES

LYDIA AMIR

*Philosophy Department, Tufts University, Medford, United States of America /
Odsjek za filozofiju, Sveučilište Tufts, Medford, Sjedinjene Američke Države*

A NEW MODEL OF RATIONALITY: CONCEPTUALISING HUMOR AS A PHILOSOPHIC TOOL

The lecture presents a new model of rationality which exceeds reason in its ability to comprehend contradictions. This model circumvents the opposition between the conscious and unconscious, thus facilitating both self-knowledge and effective deliberation. It also enables us to live with unresolved conflict – a much-needed ability for realistically coping with the human condition – and helps us resolve conflicts in certain circumstances which would otherwise plague us for as long as we live.

NOVI MODEL RACIONALNOSTI: KONCEPTUALIZACIJA HUMORA KAO FILOZOFSKOG ORUĐA

Ovo izlaganje predstaviti će novi model racionalnosti koji svojom sposobnošću razumijevanja proturječnosti nadilazi razum. Ovaj model zaobilazi suprotnost između svjesnog i nesvjesnog, olakšavajući i samospoznaju i učinkovito promišljanje. Također nam omogućuje da živimo s nerazriješenim sukobom – prijeko potrebnom sposobnošću za realno nošenje s ljudskim stanjem – i pomaže nam u rješavanju sukoba u određenim okolnostima koje bi nas inače mučile sve dok živimo.

FILOTHEOS-FOTIOS MAROUDAS

*Applied Philosophy Research Laboratory, National and Kapodistrian
University of Athens, Greece /*

*Laboratorij za primijenjenu filozofiju, Nacionalno i Kapodistrijsko
Sveučilište u Ateni, Grčka*

MENTAL HEALTH ACCORDING TO ORTHODOX-CHRISTIAN SPIRITUALITY, IN THE CONTEXT OF INTERRELIGIOUS/ INTERCULTURAL BIO-ETHICS

Numerous researchers across the psychiatric community have started to recognize and explore the important contribution that religious spirituality can make on mental health. Spiritual activity can contribute to a person's wellbeing, mental health and recovery from mental illness. Spirituality is a concept that evades both the absolute and limited definition, categorization, or measurement, and yet it affects the social, emotional, psychological, and intellectual dimensions of our lives. Psychological disorders are connected to past and present life experiences; one of them is religion and its experience. It is accepted that there are differences that the role of religiosity plays in the lives of people from different backgrounds. Therefore, it is understandable how important it is to study the views of the Christian Orthodox Spirituality on mental health; especially for the perspective of the members of this religious community but also, in the context of multicultural societies, to those who interact with it.

MENTALNO ZDRAVLJE PREMA PRAVOSLAVNO- KRŠĆANSKOJ DUHOVNOSTI, U KONTEKSTU MEĐURELIGIJSKE/INTERKULTURALNE BIOETIKE

Brojni istraživači diljem psihijatrijske zajednice počeli su prepoznavati i istraživati važan doprinos koji religijska duhovnost može dati spram mentalnog zdravlja. Duhovna aktivnost može doprinijeti dobrobiti osobe, mentalnom zdravlju i oporavku od mentalne bolesti. Duhovnost je koncept koji nadilazi apsolutne i ograničene definicije, kategorizacije ili mjerenja, a ipak utječe na društvene, emocionalne, psihološke i intelektualne dimenzije naših života. Psihološki poremećaji povezani su s prošlim i sadašnjim životnim iskustvima; jedno je od njih religioznost i njezino iskustvo. Prihvaćeno je da postoje razlike u ulozi religioznosti u ljudi različitih pozadina. Stoga je razumljivo koliko je važno izučavanje perspektiva kršćanske pravoslavne duhovnosti spram mentalnog zdravlja; posebice u odnosu na članove dotične vjerske zajednice, ali i, u kontekstu multikulturalnih društava, onih koji se s njome susreću.

LUKA MARŠIĆ

*Klinički bolnički centar Sestre Milosrdnice, Zagreb, Hrvatska /
Sestre Milosrdnice University Hospital Center, Zagreb, Croatia*

OPORAVAK TREĆI NIZ (NE-SUPSTANCIJALNE OVISNOSTI) – INDIFERENCIJA MORALNOGA ZNANJA

Determiniranje koje je izazvano ogromnim količinama nepotrebnih činjenica ubija čovjekovu mogućnost htijenja i odlučnosti u pitanju koja ga to cjelina prožima. U toj poziciji kockar, *gamer* (ovisnik), ne može raščistiti s primitivnim činom žudnje, oduzimajući sebi legitimitet slobodne osobnosti koja ima izbor, sidreći se u požudbenoj narcističkoj egomaniji gomilanja iluzije i materijalnih gubitaka. To puštanje da se ne bude, da se ne pita, otvara prostore dvostruke manipulacije, one osobne i one društvene. Ova prva manipulacija biva svedena i usmjerena na rješavanje psihičkih nestabilnosti koje su po sebi promjenjive i ravnaju se kao odgovor na unutrašnje i vanjske refleksne radnje. Adaptirajući se prema tim svjetovima na razini vlastite prirode i osobnih mogućnosti, djelujemo tako da varamo sebe. Ova je druga manipulacija društvena i ona je spiralna, stvara i nudi problem kao materijalnu nagradu, s jedne strane. S druge strane, posljedice te nagrade nudi kao rješenje kroz naglašavanje tih istih psiholoških determinanti koje su uzrok žudnje, nudeći se legalno kao jedini smisao bivanja mentalno zaražene osobe. Taj čin izaziva dislociranje od uma i temeljnog pitanja o naporu, zašto radije biramo stvar ili biće, a ne ništa i sebe. Konstantnim i neesencijalnim, virtualnim trenucima za poželjeti nešto, žudjeti, imati, a paralelno uništavajući htijenje za misliti, koje nadilazi puki refleksni i asocijativni biokemijski požudbeni odgovor upakiran u visoko manipulativni, primitivno-simbolički jezik, stvara se i njeguje ropska svijest, potvrđujući neautentičnost slobode i vlastitog življenja.

RECOVERY THIRD SERIES (NON-SUBSTANCE ADDICTIONS) – INDIFFERENCE OF MORAL KNOWLEDGE

Determination caused by vast amounts of unnecessary facts kills a person's ability of volition and persistence in following the question of what exactly consumes him. In this position the gambler, a gamer (addict), cannot clear himself of with a primitive act of desire, depriving himself of the legitimacy of being a free personality that has a choice, instead of anchoring himself in the lustful narcissistic egomania of accumulating illusion and material losses.

By allowing oneself not to be, not to question, one opens a space of double manipulation, both personal and social. This first manipulation is reduced to and directed at resolving mental instabilities that are by their nature malleable and are directed as answers to internal and external reflex actions. By adapting to these worlds on the level of our own nature and personal capabilities, we act by deceiving ourselves. This second manipulation is the social one and it is a spiral, creating and offering a problem as a material reward on the one hand. While on the other hand, it offers the consequences of that reward as a solution by emphasising those same psychological determinants that are the cause of the craving, offering itself legally as the only meaning of being a mentally ill person. This act causes a dislocation from the mind and a fundamental question about effort, why we prefer to choose a thing or a being over nothing and ourselves. By having constant and non-essential, virtual moments of desiring something, craving, wanting to have, but at the same time also destroying the will to think, which goes beyond mere reflexive and associative biochemical lustful answer packed in highly manipulative, primitive-symbolic language, we create and nurture a slave consciousness, affirming the inauthenticity of freedom. and of our own living.

PETER BRUNO RAABE

*University of the Fraser Valley, Abbotsford, Canada /
Sveučilište Fraser Valley, Abbotsford, Kanada*

PHILOSOPHY AS EDUCATION FOR MENTAL HEALTHCARE

Mental healthcare in much of the western world is based on the misleading assumption that the mind is just the brain. This false equivalency is used to justify the flooding of the brains, of already suffering individuals, with powerful drugs in an attempt to treat their so-called 'mental illnesses'. These 'illnesses' are said to *cause* suffering in the patient. But if 'mental illnesses' are not physical then they can't cause anything at all, and it's illogical to treat them with brain-altering pills. Research has shown that the best treatment for, and prevention of mental suffering is through philosophical conversations.

FILOZOFIJA KAO EDUKACIJA ZA SKRB O MENTALNOM ZDRAVLJU

Skrb o mentalnom zdravlju u velikom dijelu zapadnog svijeta temelji se na varljivoj pretpostavci da je um samo mozak. Ova pogrešna ekvivalentnost koristi kako bi se snažnim lijekovima opravdalo preplavlivanje mozгова već napaćenih pojedinaca, u pokušaju liječenja njihovih takozvanih 'mentalnih bolesti'. Kaže se da te 'bolesti' *uzrokuju* patnju kod pacijenta. Ali ako 'mentalne bolesti' nisu fizičke, onda ne mogu izazvati baš ništa i nelogično je liječiti ih tabletama koje izmjenjuju strukturu mozga. Istraživanje je pokazalo da su za liječenje i prevenciju duševne patnje najbolji filozofski razgovori.

ANTUN VOLENIK

*Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Philosophy and Religious Studies, University of Zagreb, Croatia*

PSIHOTERAPIJA S CIVILNIM ŽRTVAMA RATA, STUDIJA SLUČAJA

Rat u Ukrajini pokazao se kao značajni okidač za nezaliječene i ne prorađene psihološke rane civilnih žrtava rata u Republici Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini. Naime, djelatne vojne osobe, osobito one s dijagnosticiranim PTSP-om u većoj su mjeri od civilnih žrtava bile pokrivena i praćena u poratnim godinama, bilo farmakoterapijom, bilo savjetovanjem i psihoterapijom. U izlaganju će biti prikazane studije slučaja dvije odrasle osobe koje su kao djeca proživjele stresna i životno ugrožavajuća iskustva na ratom zahvaćenom području Vukovara u Republici Hrvatskoj, te u središnjoj Bosni na području Bosne i Hercegovine.

PSYCHOTHERAPY WITH WAR-AFFECTED CIVILIANS, A CASE STUDY

The war in Ukraine proved to be a significant trigger for the unhealed psychological wounds of civilian victims of the war in the Republic of Croatia and Bosnia and Herzegovina. Unlike the active military personnel, especially those diagnosed with PTSD, who were much better covered and monitored in the early years by either pharmacotherapy or counselling and psychotherapy than civilian victims. The presentation will show studies of two adults who, as children, experienced stressful and life-threatening experiences in the areas affected by war in Vukovar in the Republic of Croatia and central Bosnia in the area of Bosnia and Herzegovina.

SEKCIJSKA IZLAGANJA

SECTION PRESENTATIONS

DAMJAN ABOU ALDAN

*Srednja škola Koprivnica, Hrvatska /
High School Koprivnica, Croatia*

PRIMJENA UMJETNIČKIH DJELA U POUČAVANJU BIOETIČKIH DVOJBI – PRIMJER PEDAGOŠKE PRAKSE

Poučavanje bioetičkih dvojbi predstavlja poseban pedagoški izazov s obzirom na to da je riječ o afektivnoj sferi učenja kojom su obuhvaćeni fenomeni koje je teško razumjeti bez osobnog iskustva. U području mentalnog zdravlja problem je samo izraženiji. S ciljem razvoja boljeg razumijevanja iskustva bolesti, pojedini autori u području edukacije medicinskih sestara predložili su uvođenje umjetničkih sadržaja čijom se analizom i raspravom mogu problematizirati jedinstvena iskustva čovjeka. Cilj je ovog izlaganja prikazati primjere iz pedagoške prakse autora u radu s učenicima i studentima koji će ove godine biti realizirani kroz izložbu »Svjetska remek djela progovaraju o životu, zdravlju i bolesti«. U njoj su učenici završnog razreda škole za medicinske sestre izabrali slike poznatih autora te pripremali opise slika, biografije i reprodukcije, noseći vlastiti doživljaj promatranog djela.

USE OF WORKS OF ART IN TEACHING BIOETHICAL DILEMMAS – AN EXAMPLE OF PEDAGOGICAL PRACTICE

Teaching bioethical dilemmas is a special educational challenge, given that it reaches an effective sphere of learning that encompasses phenomena that are difficult to understand without personal experience. In the field of mental health, the problem is only more pronounced. In order to develop a better understanding of the experience of illness, some authors in the field of education of nurses have proposed the introduction of artistic content whose analysis and discussion can problematize the unique experiences of humans. The aim of this presentation is to present examples from the educational practice of the author in his work with students, which this year will be realised through the exhibition named “World masterpieces speak of life, health and disease”. In it, the students of the final grade of the nursing school chose paintings by famous authors and prepared descriptions of paintings, biographies and reproductions, bringing their own interpretation of the observed work.

SEAD ALIĆ

*Sveučilište Sjever, Koprivnica, Hrvatska /
University North, Koprivnica, Croatia*

VRLI NOVI SVIJET VIRUSA

Prezentacija želi podsjetiti na Huxleyjevo djelo *Vrli novi svijet* i povući paralelu između metoda rada ‘reformatora’ u toj distopiji i suvremenih globalnih propagandista. Riječ je o usporedbi koja će ponešto reći o Huxleyjevom poznatom djelu, ali ponešto i o suvremenoj, sve bolesnijoj stvarnosti suvremenoga svijeta. Stvarnost baca novo svjetlo na poznato Huxleyjevo djelo. No, pokazuje se da i *Vrli novi svijet* ima ponešto novoga reći u interpretiranju tendencija razvoja suvremenoga svijeta.

BRAVE NEW WORLD OF VIRUSES

The presentation seeks to recall Huxley’s work *Brave New World* and draw a parallel between the methods of work of the ‘reformers’ in that dystopia and contemporary global propagandists. This comparison will say some things about Huxley’s famous work, but also about the contemporary, increasingly sick reality of the modern world. Our reality sheds a new light on Huxley’s famous work. However, it turns out that the *Brave New World* also has something new to say about interpreting the trends of development of the modern world.

MARIJA BARIĆ ĐURĐEVIĆ

Kaštel Sućurac, Hrvatska /

Kaštel Sućurac, Croatia

ČOVJEKOVO TRAGANJE ZA SMISLOM: MENTALNO ZDRAVLJE I RELIGIJA IZ PERSPEKTIVE VIKTORA FRANKLA I FRIEDRICHA NIETZSCHEA

Posljednje dvije godine svijet se susreo s iznimnim događajima koji su utjecali na mentalno stanje velikog broja populacije te su se iznenada »rasprostranili« psihički poremećaji poput depresije i anksioznosti. Iz tog razloga, temu mentalnoga zdravlja više nije bilo moguće ignorirati te je napokon dobila zasluženu pažnju. Da bi se nosio s teškim situacijama, čovjek je razvio mehanizme te pronašao uporišta pomoću kojih postiže mentalnu stabilnost. Jedno od takvih uporišta, možda čak i najdominantnije, ljudi pronalaze u religiji i duhovnosti. Stoga će glavna tema ovoga izlaganja biti utjecaj religije na mentalno zdravlje ljudi. U svome empirijskom dijelu, izlaganje će biti potkrijepljeno rezultatima nekoliko relevantnih psiholoških istraživanja. U drugom dijelu bit će suprotstavljena religijska razmišljanja dva velika imena: Viktora Frankla, neurologa, psihijatra i filozofa, te Friedricha Nietzschea, najpoznatijeg kritičara kršćanstva kojeg ne treba dodatno predstavljati.

THE MAN'S SEARCH FOR MEANING: MENTAL HEALTH AND RELIGION FROM THE PERSPECTIVE OF VIKTOR FRANKL AND FRIEDRICH NIETZSCHE

During the last two years, the world has had exceptional events occur that have affected the mental state of its population and caused mental disorders such as depression and anxiety to have suddenly "spread". For this reason, the topic of mental health could no longer be ignored and it finally received the attention it deserved. To cope with difficult situations, people have developed mechanisms and found fortifications through which to achieve mental stability. One of such fortifications, perhaps even the most dominant of all, people find in religion and spirituality. Therefore, the main topic of this presentation will be the impact of religion on people's mental health. In its empirical part, the presentation will be substantiated by the results of several relevant psychological studies. In the second part, the religious thinking of two big names will be contrasted: Viktor Frankl, a neurologist, psychiatrist, and philosopher, and Friedrich Nietzsche, the most famous critic of Christianity who needs no further representation.

BRUNO BOGOVIĆ¹, ŠTEFANIJA KOŽIĆ², LUKA JANEŠ³

*¹ Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Croatian Studies, University of Zagreb, Croatia*

*² Humanistička gimnazija, Zagreb, Hrvatska /
Humanistic gymnasium, Zagreb, Croatia*

*³ Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Philosophy and Religious Studies, University of Zagreb, Croatia*

ULOGA DRUŠTVENO-HUMANISTIČKIH PREDMETA U OBRAZOVANJU I MENTALNOM ZDRAVLJU

Cilj je prezentacije ukazati na karakter i važnost društveno-humanističkog obrazovanja u djece, adolescenata, ali i odraslih osoba. Na primjeru srednjoškolskih predmeta sociologije, filozofije i etike pokazat će se kako se unutar kurikuluma može poučavati, odnosno djelovati u svrhu poboljšanja mentalnog zdravlja. Temeljni pojmovi na koje ćemo se fokusirati bit će dijalog, samospoznaja i autorefleksija.

THE ROLE OF SOCIAL AND HUMANISTIC SCIENCE SUBJECTS IN EDUCATION AND MENTAL HEALTH

The objective of the presentation is to point out the character and importance of social and humanistic education in children, adolescents, and adults. The example of high school subjects of sociology, philosophy, and ethics will demonstrate how one can teach within the curriculum and act to improve mental health. The basic concepts we will focus on will be dialogue, self-awareness, and self-reflection.

ERIK BREZOVEC

*Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Croatian Studies, University of Zagreb, Croatia*

DRUŠTVO I HIPOHONDRIJA – PREŽITCI (I/ILI BUDUĆNOST) KRUTE MODERNOSTI U VRIJEME COVID-19 PANDEMIJE

COVID-19 pandemija intenzivirala je proces medikalizacije društva, postavljajući pritom fokus na dosad neviđenu potrebu za procjenom zdravstvenih rizika. Od same brige za sprečavanjem zaraze (epidemiološke mjere), pa do jačanja imuniteta različitim metodama (medicinskim ili onim paramedicinskim), valja se zapitati nismo li u COVID-19 pandemiji, tim fokusom na zdravlje, stigli na korak do kolektivne hipohondrijske kulture? Kolektivna hipohondrija ipak ne označava stanje u kojemu svi pate od patologije neurotične hipohondrije, već označava pogodan društveni *setting* za razvoj upravo ovog poremećaja. Nadalje, u izlaganju će se razložiti kolektivni mehanizmi ove kulture. Iako je jedan od generatora procesa individualizacije razina blagostanja, u kombinaciji s procesom medikalizacije ona stvara jednu novu razinu kolektivnosti i društvene solidarnosti koja za cilj ima prvenstveno mehaničku i instrumentalnu društvenu integraciju temeljenu na zaštiti fizičkog (i deklarativno mentalnog) tijela. Tom orijentacijom na tjelesno onemogućavaju se rezonanca života i razvoj duha te se pojedinca otuđuje od cjelokupnog blagostanja koje se prvotno željelo zaštititi. Paradoks kolektivne kulture hipohondrije očituje se u potrebi zaštite zdravlja koja postaje samo sebi svrha. Štiti se tijelo, a svaki pokušaj (društvenog) života, rizik je za opstanak – onoga što se u konačnici uopće ne živi – blagostanja (jer se u konačnici rizik po zdravlje postavio iznad životne ugone).

SOCIETY AND HYPOCHONDRIA – REMNANTS (AND/OR FUTURE) OF RIGID MODERNITY DURING THE COVID-19 PANDEMIC

The COVID-19 pandemic has intensified the process of medicalization of society, focusing on the hitherto unseen need for health risk assessment. From the concern for the prevention of contagion (epidemiological measures) to strengthening immunity by various methods (medical or pseudo-medical), it is worth asking whether we have not, with this focus on health, reached a step towards a collective hypochondriac culture in the COVID-19 pandemic? Collective hypochondria, however, does not indicate a condition in which

everyone suffers from the pathology of neurotic hypochondria, but indicates a favourable social setting for the development of this disorder. Furthermore, the presentation will explain the collective mechanisms of this culture. Although one of the generators of the process of individualization is the level of well-being, together with the process of medicalization it creates a new level of collectivity and social solidarity aimed primarily at mechanical and instrumental social integration based on the protection of the physical (and declarative mental) body. By this orientation towards the physical, the resonance of life and the development of the spirit are prevented, and the individual is alienated from the very well-being that it originally wanted to protect. The paradox of the collective culture of hypochondria is manifested in the need for the protection of health that becomes its own purpose. The body is protected, and every attempt at (social) life is a risk to the survival of – what is ultimately not lived at all – well-being (because ultimately the health risk is placed above the comfort of life).

JOSIP ĆIRIĆ¹, MAJA JADREŠIN²

*¹ Odjel za informacijske znanosti, Sveučilište u Zadru, Hrvatska /
Department of Information Sciences, University of Zadar, Croatia*

*² Sveučilište u Zadru, Hrvatska /
University of Zadar, Croatia*

BIOETIKA I ENCIKLOPEDIJA – METAFILOZOFIJSKA PERSPEKTIVA

Ekspertiza u izvjesnom području podrazumijeva meta-znanje koje možemo predstaviti kompleksnom mrežom pojmova. Enciklopediju razumijemo kao obuhvatni, relevantni i autoritativni skup znanja. Analizirali smo dvije enciklopedije bioetike. Kako između enciklopedijskih natuknica postoje poveznice, rabili smo analizu kompleksnih mreža. Rezultati jasno upućuju na nekoliko zaključaka. Prvo, organizacija znanja u enciklopedijama odvija se na razini pojedinih stručnjaka i na razini enciklopedije kao cjeline, a između kojih postoje jasne pojmovne i statističke razlike. Drugo, numerička analiza upućuje na postojanje nekoliko grozdova natuknica koje prepoznajemo kao odjeljene tematske cjeline unutar bioetike. I treće, ovakav interdisciplinarni pristup iz podatkovne znanosti i digitalne humanistike pruža nam nove uvide u klasična metafizofiska pitanja o sadržaju, temama i strukturi filozofije.

BIOETHICS AND THE ENCYCLOPAEDIA – A METAPHILOSOPHICAL PERSPECTIVE

Being an expert in a particular field implies meta-knowledge that can be represented as a complex network of concepts. An encyclopaedia is an encompassing, relevant, and authoritative collection of knowledge. We analysed two bioethics encyclopaedias. Since encyclopaedia entries are connected, a complex network analysis was applied. Results imply that organisation of knowledge in the encyclopaedias is happening at the level of individual experts and also the encyclopaedia as a whole, and between them exist straightforward statistical and content differences. Secondly, numerical analysis implies that several concept clusters that represent themes exist in bioethics. Thirdly, this interdisciplinary approach from data science and digital humanities provides new insights into classical metaphilosophical questions about the content, themes, and the structure of philosophy.

BRUNO ĆURKO¹, MARINA MILIVOJEVIĆ PINTO²

¹ *Filozofski fakultet, Sveučilište u Splitu, Hrvatska /*

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split, Croatia

² *Centar za pružanje usluga u zajednici, Zadar, Hrvatska /*

Centre for Providing Community Services, Zadar, Croatia

STEREOTIPI I PREDRASUDE O POKLONICIMA *HEAVY METAL* GLAZBE

Otkriva li vrsta glazbe koju ljudi slušaju nešto o njima samima? Tvore li glazbene preferencije važan dio identiteta osobe? Postoje zanimljiva, međusobno kontradiktorna istraživanja, upravo o povezanosti stilova života, životnih navika, životnih preferencija s određenom vrstom glazbe. Postoji i mnoštvo predrasuda i stereotipa koji su se razvili o obožavateljima određenog glazbenog žanra. U ovoj prezentaciji koncentrirat ćemo se na protagoniste *heavy metal* supkulture. Prikazat ćemo koje su najčešće predrasude i stereotipi o *heavy metalcima*, što kazuju gore navedena istraživanja, ali i što *metalci* pjevaju o sebi samima. Tako, npr. grupa Gamma Ray u pjesmi *Heavy Metal Universe* (1999) kazuje:

»Mi smo gospodari vjetra,
mi smo demoni ostali u urlicima,
mi smo neporaženi ratnici.
Čuli smo poziv,
mi smo čuvari i vođe
jedine stvari koju volimo.
Mi smo spasitelji
i zaštitnici odozgo.
Našem nebu nema granica i
gospodara nemamo.
Heavy Metal je jedini.
Zato što je to *Heavy Metal* svemir,
Sa zvukom *Heavy Metala*.«

STEREOTYPES AND PREJUDICES ABOUT *HEAVY METAL* FANS

Does the kind of music that people listen to reveal something about themselves? Do musical preferences form an important part of a person's identity? There is interesting, mutually contradictory research on the connection

between lifestyles, life habits, life preferences, and a certain type of music. There is also a multitude of prejudices and stereotypes that have developed about fans of a particular musical genre. In this presentation, we will concentrate on the protagonists of the heavy metal subculture. We will show what are the most common prejudices and stereotypes about heavy metallers, what the above-mentioned research says, but also what metallers sing about themselves. For example, the band Gamma Ray in the song *Heavy Metal Universe* (1999) sings:

“We’re the masters of the wind
We’re demons left in howl
We’re the undefeated warriors
We have heard the call
We’re the keepers and the leaders
Of the only thing we love
We’re the saviours
And protectors from above
In our sky there is no limits
And masters we have none
Heavy Metal is the only one
‘Cause it’s a Heavy Metal universe
With a Heavy Metal sound”

DAN ĐAKOVIĆ

*Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Philosophy and Religious Studies, University of Zagreb, Croatia*

ŠTO JE NOVO U NOVOM NORMALNOM?

U teškim trenucima i razdobljima jedan dio ljudi pokazuje sklonost k preuzimanju na sebe veću odgovornost (ili krivnju) nego što je stvarno ima, tj. može imati. Drugi dio ljudi u takvim trenucima i razdobljima pak pokazuje sklonost k optuživanju i prebacivanju na druge veću odgovornost (ili krivnju) nego što je ti drugi stvarno imaju. Čini se da je zajednički nazivnik i prvima i drugima to da svojim postupanjem žele stvoriti iluziju da su stvari pod njihovom (našom) kontrolom. Drugim riječima, zajednički im je jedan od najvećih strahova ljudskih bića, a to je strah od *novoga*, odnosno strah od gubitka kontrole nad sobom i svijetom, što uključuje i osjećaj da ništa ne razumijemo, da nitko nema kontrolu nad situacijom i da ne znamo tko je i je li itko kriv za zlo oko nas. S jedne strane, čini se da nema ništa novo u novom normalnom. No, je li taj dojam također posljedica straha od novoga, odnosno straha od gubitka kontrole? Bojimo li se više novoga jer je novo ili jer nad njim nemamo kontrolu? Možda filozofija, duhovnost i mistika opet imaju nešto za reći.

WHAT IS NEW IN THE NEW NORMAL?

In difficult times and periods, some people show a tendency to take on more responsibility (or guilt) than they really have, ie. they can have. Other people in such times show a tendency to accuse and transfer a greater responsibility (or guilt) to others than these others actually can have. It seems that the common denominator for both the former and the latter is that through their actions they want to create an illusion that things are under their (our) control. In other words, what they have in common is one of the greatest fears of human beings, and that is the fear of the *new*, or fear of losing control of themselves and the world, which includes the feeling of not understanding anything, that no one has control over the situation and not knowing who is and if anyone is to blame for the evil around us. On the one hand, there seems to be nothing new in the new normal. But is this impression also a consequence of the fear of the new, or the fear of losing control? Are we more afraid of the new because it is new or because we have no control over it? Maybe philosophy, spirituality and mysticism have something to say again.

IGOR ETEROVIĆ

*Medicinski fakultet, Sveučilište u Rijeci, Hrvatska /
Faculty of Medicine, University of Rijeka, Croatia*

UTJELOVLJENOST, INTERAKCIJA I *FLOW* U PLANINARENJU

Sport je idealno polje promišljanja utjelovljenosti, a za to su napose plodno područje prirodni sportovi koji imaju drugačiju strukturu od onih standardnih (kompetitivnih). U izlaganju se na primjeru planinarenja pokazuje kako specifična struktura sporta, prije svega posebna vrsta interakcije, omogućuje fenomenološku analizu koja nas dovodi do bitnih uvida. 1) Interakcija planinara sa svojim okolišom predstavlja nekompetitivnu vrstu odnosa koji duboko usidruje sportaša u svoj okoliš i briše kulturalno nametnute granice jastva kako su tradicionalno percipirane u zapadnoj civilizaciji. 2) Rečeno se najbolje ogleda u visoko elitnom planinarenju gdje je stalna egzistencijalna opasnost (mogućnost pogibije) realno prisutna te zahtijeva potpunu imerziju psihofizičke osobnosti (*bodyminda*) u radnju koja je na djelu, zahtijevajući od sportaša stanje *flowa* ili *mushina* za uspješno nošenje s danim izazovom.

EMBODIMENT, INTERACTION AND FLOW IN MOUNTAINEERING

Sport is an ideal field for reflecting on the concept of embodiment, and especially fertile areas are nature sports that differ in structure from the standard (competitive) ones. This presentation will show, using the example of mountaineering, how the specific structure of sport, that is, a special type of interaction, enables a phenomenological analysis that leads us to important insights. 1) The interaction of mountaineers with their environment represents an uncompetitive type of relationship that deeply anchors the athlete in his environment and erases the culturally imposed boundaries of the self as traditionally perceived in Western civilization. 2) This is best reflected in highly elite mountaineering where constant existential danger (possibility of death) is realistically present and requires a complete immersion of psychophysical personality (*body-mind*) into the any given action, requiring athletes to attain the state of flow or mushin to successfully cope with the challenge.

ALEKSANDAR FATIĆ

*Institute for Philosophy and Social Theory, University of Belgrade, Serbia /
Institut za filozofiju i društvenu teoriju, Univerzitet u Beogradu, Srbija*

NARCISSISM AS MORAL EVIL

Narcissism is one of the most widely debated toxic and destructive personality structures today, however, key aspects of narcissism remain unclear both to practitioners, health policy decision makers and to victims and survivors of narcissistic abuse. There are three basic facets of narcissism that I will present: (1) the dynamics of narcissistic validation, (2) the relationship with cultural norms, namely whether narcissism is close to becoming a ‘new normal’, with special emphasis on the mechanisms on discarding and ‘breadcrumbing’, characteristic both of narcissism and of important modern societal group dynamics, and (3) diagnostic issues between narcissism as a personality structure and Narcissistic Personality Disorder as a diagnosis. Based on the arguments brought forth by the above-mentioned facets of narcissism, I will argue that narcissism has a moral nature as a personality disorder which sets it apart from other mental disorders as less clinical and more ethical, and brings back the relevance of Philippe Pinel’s early idea of treatment as ‘moral re-education’. I argue that in dealing with narcissistic toxicity, which spreads from ordinary social interactions to the most intimate relationships and impacts hundreds of thousands of survivors of narcissistic abuse, the role of institutions is crucial. The institutions typically called to action with regard to narcissistic abuse are drastically under-educated, lack the capacity and often integrity to adequately address narcissism. This primarily applies to social services, which are the critical point in the institutional system of psychosocial assistance and are the weakest, most corrupt and least competent part of the system. An understanding of narcissism in moral terms and the association of the concept of moral evil with mental disorders allows for a re-conceptualization of narcissism as an ethical and cultural challenge with clinical ramifications that opens up a new perspective on how narcissism can be philosophically viewed and institutionally treated in order to prevent it from generating the ultimate damage of the organic relationships in which hundreds of thousands of narcissists are engaged.

NARCIZAM KAO MORALNO ZLO

Danas je narcizam jedna od toksičnih i destruktivnih struktura osobnosti o kojima se najviše raspravlja, ali ključni aspekti narcizma ostaju nejasni stručnjacima, donositeljima odluka o zdravstvenoj politici te žrtvama i onima koji su preživjeli narcističko zlostavljanje. Tri su osnovna aspekta narcizma koje ću predstaviti: (1) dinamika narcisoidne validacije, (2) odnos prema kulturnim normama, odnosno je li narcizam blizu toga da postane 'novo normalno', s posebnim naglaskom na mehanizme za odbacivanje i *breadcrumbing*, karakteristične istovremeno za narcizam i za važnu modernu dinamiku socijetalnih grupa, te (3) dijagnostička pitanja između narcizma kao strukture osobnosti i narcističkog poremećaja osobnosti kao dijagnoze. Na temelju argumenata u vezi s gornja tri aspekta narcizma tvrdim da narcizam pokazuje moralnu prirodu poremećaja ličnosti koja ga izdvaja od drugih mentalnih poremećaja kao manje kliničkog i više etičkog, te vraća relevantnost rane ideje Philippea Pinela o liječenju kao 'moralnom preodgoju'. Tvrdim da je u suočavanju s narcističkom toksičnošću, koja se širi od običnih društvenih interakcija do najintimnijih odnosa i utječe na stotine tisuća onih koji su preživjeli narcističko zlostavljanje, uloga institucija ključna. Institucije koje se obično pozivaju na djelovanje u vezi s narcisoidnim zlostavljanjem uglavnom su drastično nedovoljno educirane i nemaju kapacitet, a često i integritet da se na odgovarajući način bave narcizmom. To se prije svega odnosi na socijalne službe koje su kritična točka u institucionalnom sustavu psihosocijalne pomoći, najslabiji, najkorumpiraniji i najmanje kompetentni dio sustava. Razumijevanje narcizma u moralnom smislu i povezivanje koncepta moralnog zla s mentalnim poremećajem omogućuje ponovnu konceptualizaciju narcizma kao etičkog i kulturnog izazova s kliničkim posljedicama te otvara novi pogled na to kako narcizam može biti filozofski promatran i institucionalno tretiran, a kako bi se spriječilo da nanese krajnju štetu organskim odnosima u koje su uključeni stotine tisuća narcisa.

ANTO GAVRIĆ, MARINA NOVINA

*Fakultet filozofije i religijskih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Philosophy and Religious Studies, University of Zagreb, Croatia*

TERAPEUTSKA FUNKCIJA FILOZOFIJE

Filozofiju često shvaćamo isključivo kao rasprave o znanstvenim djelima, kao smišljanje i razrađivanje apstraktnih doktrinarnih sustava te izmjenjivanje teorijskih koncepcija tehničkim jezikom kojim vladaju samo stručnjaci. No, pomno proučavanje filozofskih djela i života njihovih autora upućuje na drugačiji zaključak. Naime, filozofija se od davnina shvaćala kao način života ili umijeće življenja. Djela antičkih filozofa smatrana su duhovnim vježbama, a prvotna je zadaća filozofije bila liječiti dušu. Stoga, polazeći od sokratskih razgovora kao prototipa terapijskog modela, preko djela klasičnih mislilaca poput Augustina, Boetija i Dantea Alighierija, do nekoliko suvremenih mislilaca kao što su Wittgenstein, Jaspers i Pierre Hadot, autori upućuju na filozofiju kao *ars medicinalis* i *philosophia medicans*, tj. na terapijsku funkciju filozofije. Tako shvaćena filozofija može donijeti utjehu u brojnim kriznim životnim situacijama, od egzistencijalnih problema, do trenutaka očaja i smrti te u konačnici voditi do ozdravljenja. Filozofija je usmjerena na stvarnost, na život i na način kako treba živjeti, a kao liječnica kod postavljanja dijagnoze i određivanja terapije potiče na razgovor i promišljanje te vodi do ozdravljenja jezika, mišljenja i duše. Inzistiranjem na praktičnoj, etičkoj i terapijskoj funkciji filozofije autori ističu da i suvremeni čovjek u druženju s filozofijom može pronaći radost prijelaza iz bolesti k zdravlju.

THE THERAPEUTIC FUNCTION OF PHILOSOPHY

We often comprehend philosophy solely as discussions of scientific books, as the conception and elaboration of abstract doctrinal systems, and the modification of theoretical concepts into a technical language understood only by experts. However, a careful study of the philosophical works and lives of their authors suggests a different conclusion. Namely, philosophy has long been understood as a way of life or the art of living. Works of ancient philosophers were considered spiritual exercises, and healing the soul was the primary task of philosophy. Thus, ranging from Socratic discourses as a prototype of therapeutic model, through the works of classical thinkers such as Augustine, Boethius and Dante Alighieri, to several contemporary thinkers such as Wittgenstein, Jaspers

and Pierre Hadot, authors speak of philosophy as *ars medicinalis* and *philosophia medicans*, i.e. about the therapeutic function of philosophy. Understood in this way, philosophy can bring comfort in many crisis situations, from existential problems to moments of despair and death, and can ultimately lead to healing. Philosophy is focused on reality, on life and the way to live, and as a doctor in diagnosing and prescribing therapy, philosophy encourages conversation and reflection, and leads to the healing of language, thought and the soul. Insisting on the practical, ethical and therapeutic function of philosophy, the authors point out that in spending time with philosophy modern man can find the happiness of transition from disease to health.

BEHZAD HADŽIĆ, ELMA HADŽIĆ

Centar za mentalno zdravlje Ključ, Bosna i Hercegovina /

Centre for Mental Health Ključ, Bosnia and Herzegovina

ZAŠTO ANTISTIGMA PROGRAMI NISU UVIJEK EFEKTIVNI?

Stigma (grč. ljaga, obruč) predstavlja socijalni konstrukt na čiju se osnovu prepoznaju i etiketiraju nosioci svakog oblika različitosti. Većina antistigma kampanja u osnovi polazi od cilja koji se odnosi na iskorijenjivanje stigma. Međutim, smatra se da su ljudi biološki predisponirani na to da prepoznaju i reagiraju na različitosti, stoga, postavlja se pitanje je li stigme zaista moguće iskorijeniti? Prilikom uspostavljanja kontakta s nositeljem različitosti ljudi mogu osjetiti strah od nečega novog i nepoznatog, tjeskobu i različita stanja. Dosadašnji antistigma programi uglavnom su se bazirali na tome da se stigmom, koja ima visoku emocionalnu konotaciju, nastoji umanjiti djelovanjem isključivo putem intelektualne komponente. U literaturi i u kolokvijalnom jeziku govorimo o žrtvama torture, žrtvama nasilja, žrtvama prevare i sl. Postoje li i žrtve stigmatizacije u našem društvu?

WHY ARE ANTI-STIGMA PROGRAMS NOT ALWAYS EFFECTIVE?

Stigma (greek: stain, hoop) represents a social construct based on which bearers of any form of diversity are recognized and labelled. Most anti-stigma campaigns are typically based on the goal of eradicating stigma. However, it is believed that people are biologically predisposed to recognize and respond to differences, therefore, the question is whether it is possible to eradicate stigma? When establishing contact with the bearer of diversity, people may feel fear of the new and unknown, anxiety and different states. Previous anti-stigma programs have been primarily based on the fact that the reduction of stigma, which has a highly emotional connotation, is attempted by acting exclusively through the intellectual component. In the literature and colloquial language, we talk about victims of torture, violence, fraud, etc. Are there victims of stigmatisation in our society?

ARICH HLUCH

*The Ohio State University, Columbus, United States of America /
Državno sveučilište Ohio, Columbus, Sjedinjene Američke Države*

KETAMINE NOW: TREATING DEPRESSION, SUICIDALITY, AND OTHER PSYCHIATRIC DISORDERS

In the United States, ketamine has recently been introduced as a treatment for psychiatric disorders. Major depression, generalised anxiety, obsessive-compulsive disorder, bipolar disorder, post-traumatic stress disorder, and substance abuse disorders are now treated with ketamine infusions or nasal sprays. The success rate of ketamine treatments is staggering; 70% of patients with depressive symptoms benefit from such treatments with a sizable portion of these patients achieving remission. Other studies show suicidality is resolved shortly after administering the drug. This makes ketamine one of the most effective treatments against depression and other psychiatric disorders. The only other treatment with such a high success rate is electroconvulsive therapy (ECT), but the side effects and need for anaesthesia is worrying to both healthcare professionals and patients. Long-term studies are needed, but the side effects of the ketamine are miniscule. The lack of FDA (Food and Drug Administration) approval and health insurance coverage are major roadblocks to treating those who may be most in need of novel treatment methods. The restructuring of the self and society may be achievable through the use of ketamine; therefore, bioethicists must push for the use of it in treating psychiatric disorders by addressing the FDA, insurance companies, and the mental health community.

KETAMIN DANAS: TRETIRANJE DEPRESIJE, SUICIDALNOSTI I OSTALIH PSIHIJATRIJSKIH POREMEĆAJA

U Sjedinjenim Američkim Državama, ketamin je nedavno predstavljen kao sredstvo za tretiranje psihijatrijskih poremećaja. Depresija, tjeskoba, opsesivno-kompulzivni poremećaj, bipolarni poremećaj, posttraumatski stresni poremećaj i ovisnosti trenutno se tretiraju ketaminskim infuzijama i nazalnim sprejevima. Stopa uspješnosti liječenja ketaminom je zapanjujuća; takvo liječenje pomaže 70% pacijenata sa simptomima depresije, a značajan dio dotičnih pacijenata postiže remisiju. Druge studije pokazuju da se suicidalnost povlači ubrzo nakon primjene lijeka. To ketamin čini jednim od najučinkovitijih tretmana protiv depresije i drugih psihijatrijskih poremećaja. Jedini drugi tretman s tako visokom

stopom uspješnosti jest elektrokonvulzivna terapija (ECT), ali nuspojave i potreba za anestezijom zabrinjavaju zdravstvene djelatnike i pacijente. Potrebne su dugoročne studije, ali nuspojave lijeka vrlo su male. Nedostatak odobrenja Agencije za hranu i lijekove (FDA) i pokrića zdravstvenim osiguranjem glavne su prepreke u liječenju onih kojima je možda najpotrebnija primjena novih metoda liječenja. Restrukturiranje sebstva i društva može se postići upotrebom ketamina; stoga se bioetičari moraju zalagati za njegovu upotrebu u liječenju psihijatrijskih poremećaja obraćajući se FDA-u, osiguravajućim društvima i zajednici mentalnog zdravlja.

DAMIR HRŠAK

*Metalurški fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Metallurgy, University of Zagreb, Croatia*

PROMIŠLJANJA O RATU I MIRU IZ PERSPEKTIVE HOLISTIČKOG ENVIRONMENTALIZMA

Ove godine suočeni smo s ratnim razaranjima i strahotama za koje su mnogi od nas bili uvjereni kako su u 21. stoljeću na europskom tlu više nemoguće. Ratni ciljevi i sredstva uništavanja na etičkoj su razini za koju smo bili uvjereni da je trajno nadiđena i da Europa više nikada neće potonuti u sirovi mačistički barbarizam. Rat je poraz čovječnosti. Iz holističko environmentalističke perspektive mir se sagledava kao bezuvjetna dobrohotnost i uvažavanje prava na ugodan život drugih bića. Trajni se mir može uspostaviti jedino kao posljedica međusobnog razumijevanja. Mir mogu uspostaviti samo oni koji nisu pokretali ratna razaranja. Mir bez istinske pravednosti koja počiva na slobodi, bratstvu/sestrinstvu i jednakosti ljudskih bića samo je primirje između bjesomučnih divljanja.

DELIBERATION ABOUT WAR AND PEACE FROM THE PERSPECTIVE OF HOLISTIC ENVIRONMENTALISM

This year we are being confronted with the devastation and the horrors of war, something many of us thought was impossible to happen on European soil in the 21st century. The goals of war and the means of destruction are at an ethical level that we were convinced we permanently surpassed and we thought Europe would never again fall into crude machistic barbarism. War is the defeat of humanity. From a holistic environmentalism perspective, peace is seen as an unconditional benevolence and respect for the right to a comfortable life of other beings. Lasting peace can only be established as a result of mutual understanding. Peace can only be established by those who have not initiated the devastation of war. Peace without true justice based on freedom, brotherhood/sisterhood and equality of human beings is just a truce between frantic savagery.

ANTONIO JOVANOSKI

*Ss Cyril and Methodius University, Skopje, North Macedonia /
Sveučilište »Sv. Kiril i Metodij«, Skopje, Sjeverna Makedonija*

MENTAL HEALTH AND SPIRITUALITY

In recent times we have been witnessing the desacralization of the notion of spirituality, which inevitably leads to the ability to only partially experience spirituality and lastly its suffocation. This factual situation entails a series of consequences that affect not only mental health but also life as a whole. To modern man, who is significantly detached from his own human nature, even partial contact with spirituality is enough to feel some meaning and to center himself in the cosmos. In this presentation, I will try to return spirituality to its original meaning. I will try to explain how its inherentness to man is directly related to his mental health, what are the common points and principles to which these two concepts are subject, and finally, how their unification contributes to reaching the full potential of human mental and spiritual life.

MENTALNO ZDRAVLJE I DUHOVNOST

U novije vrijeme svjedočimo desakralizaciji pojma duhovnosti, što neizbježno vodi do toga da duhovnost doživljavamo djelomično i, naposljetku, njezinog gušenja. Ovakvo činjenično stanje povlači niz posljedica koje utječu ne samo na mentalno zdravlje nego i na život u cjelini. Modernom čovjeku, koji je značajno odvojen od vlastite ljudske prirode, dovoljan je i djelomični kontakt s duhovnošću da osjeti neki smisao i da se centrira u kozmosu. U ovom izlaganju pokušat ću duhovnosti vratiti njezino originalno značenje. Pokušat ću objasniti kako je njezina inherentnost čovjeku izravno povezana s njegovim mentalnim zdravljem, koje su zajedničke točke i načela kojima su podvrgnuta ova dva koncepta, i na kraju, kako njihovo sjedinjenje doprinosi dostizanju punog potencijala ljudskog mentalnog i duhovnog života.

KRIŽO KATINIĆ

*Specijalna bolnica za psihijatriju i palijativnu skrb »Sv. Rafael« Strmac,
Nova Gradiška, Hrvatska /*

*»Sveti Rafael« Strmac Special Hospital for Psychiatry and Palliative Care,
Nova Gradiška, Croatia*

DUHOVNOST I PSIHIČKO ZDRAVLJE

Što je vidno faktično, neutralno, ali i tragično, zaposjeda ono što kolokvijalno označavamo »psihičkim« – to jest vodi nas u određeno stanje pobuđenosti, bilo da se radi o ugodi (što je poželjno), odnosno o neugodi, boli, zabrinutosti (što nije poželjno). U tom se trenu ne treba ništa dodavati: čovjek je trošno biće izručeno sudbini, ovisno o okolnostima koje ga zadese – sve dok se u njemu nešto ne probudi, dok se iz njega ne osovi duh, dok se ne probudi Duhovno. Je li ljudsku sudbu u zdravlju i bolesti dovoljno definirati psihičkim ili je i duhovno neophodno? Što je u tom kontekstu onda duhovno (načisto smo da postoji religiozno bez duhovnog i duhovno koje se nužno ne nastanjuje u religioznom). To znači da duhovno neminovno zahtijeva nadržastanje datosti koje proizlaze iz psihičkog, tjelesnog, pa i onog sudbinskog. Ne odriče ih se, ne negira ih, nego naprosto širi ljudsko za jednu cijelu dimenziju. Nezaobilaznost duhovnog potvrđuje odnos prema tragičnom, neizbježnom, poraznom, onome čemu se čovjek prirodno opire. Duhovno se aktivira onda kada spontani protok postane nedostatan, kada je čovjek presavijen patnjom, ostavljen sam, sam u bolu i propadanju. Dotadašnje zamke i pripremljene smicalice više na pomažu. Shrvan je i slomljen, sam i napušten – tek kada dodirne dno samodostatnosti, nakon iscrpljenja u opetovanim pokušajima, nužno se mora prikloniti duhovnom. Ne dopušta refleksivno preklapanje u psihičko i tjelesno, već nekako uspijeva stati nasuprot, nadvladati zadanost koja se očituje kroz psihofizičku patnju (tugu, slabost, drhtanje, očaj). No, duhovno postoji i kao neovisan ushit koji dižući nas prema gore, uvis, sa sobom uprti i prizemljuje, odričući se nemoći, komocije i straha. Duhovno se prepoznaje po tome što nije praćeno trijumfom napuštanja prizemnog. Ono potječe, pretpostavlja se i zrači kao slobodno, dok je psihičko zarobljeno u okvir nužde, refleksno izbjegava bol po svaku cijenu, sve do granice definitivne propasti. I tek se tada utekne k duhovnom, ako se bez ostatka ne preda pojavi Ništavila koje se već ukazalo.

SPIRITUALITY AND MENTAL HEALTH

What is visibly factual, neutral, but also tragic, occupies what we colloquially call “psychic” – that is, it leads us to a certain state of arousal, whether through pleasure (which is desirable), or discomfort, pain, worry (which is not desirable). Nothing needs to be added at that moment: man is a decaying being handed over to destiny, depending on the circumstances that befall him – until something awakens in him, until the spirit emerges from him, until the Spiritual awakens. Is it enough to define human destiny in health and illness purely mentally, or is the spiritual also necessary? Which in this context is then spiritual (it is clear that there is religious without the spiritual and spiritual that does not necessarily reside in the religious). This means that the spiritual inevitably requires the transcendence of that which arises from the psychic, the physical, and even the destiny. It does not renounce them, it does not deny them, but simply expands that which is human to a whole new dimension. The inevitability of the spiritual confirms the human attitude towards the tragic, the inevitable, the devastating, that which man naturally resists. The spiritual is activated when spontaneous flow becomes insufficient, when man is bent over by suffering, left alone, alone in pain and decay. Previous traps and prepared tricks do not help anymore. He is crushed and broken, alone and abandoned – only when he touches the bottom of self-sufficiency, after he is exhausted by repeated attempts, he must necessarily adhere to the spiritual. He does not allow a reflexive overlap between the mental and the physical, but somehow manages to stand in the opposition, to overcome that which is manifested through psychophysical suffering (sadness, weakness, trembling, despair). However, the spiritual also exists as an independent delight that by lifting us up, upwards, burdens and grounds us, renouncing helplessness, comfort and fear. The spiritual is recognizable by the fact that it is not accompanied by triumphantly leaving the sense of being grounded. It originates, presupposes, and radiates as free, while the psychic is trapped within the framework of necessity, reflexively avoiding pain at all costs, all the way to the limit of definite doom. And only then does one flee to the spiritual, if one does not surrender to the Nothingness that has already appeared.

IVICA KELAM,¹ DARIJA RUPČIĆ KELAM²

¹Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska /

Faculty of Education, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia

*²Filozofski fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia*

APOKALIPTIČKI NAČIN RAZMIŠLJANJA U SLUŽBI ZAŠTITE I OČUVANJA MENTALNOG ZDRAVLJA POJEDINCA I DRUŠTVA

Grčka riječ *Ἀποκάλυψις* (apokálypsis) označuje Božju objavu ljudima o nečem skrovitom i samo njemu poznatom što će se dogoditi u budućnosti te ujedno označava i posljednju knjigu Biblije. Upravo je apokaliptički način razmišljanja iznimno popularan u današnje vrijeme potaknut pandemijom COVID-19 i ratom u Ukrajini. Štoviše, zveckanje nuklearnim oružjem u recentnom sukobu izazvalo je ogromnu zabrinutost u javnosti i apokaliptičke vizije kraja čovječanstva. Egzistencijalna prijetnja opstanku čovječanstva i života u cjelini u formi nuklearnog rata, klimatskih promjena, razvoja umjetne inteligencije i manipulacije životom na genetskoj razini, mogu i trebaju biti poziv na buđenje svijesti o odgovornosti za život i poziv na djelovanje. U izlaganju ćemo ukazati kako apokaliptički način razmišljanja, paradoksalno, može pomoći očuvanju mentalnog zdravlja pojedinca i društva.

APOCALYPTIC WAY OF THINKING IN THE SERVICE OF PROTECTION AND PRESERVATION OF MENTAL HEALTH OF THE INDIVIDUAL AND SOCIETY

The Greek word *Ἀποκάλυψις* (apokálypsis) means God's revelation to people about something hidden to them and known only to him, that will happen in the future, also it refers to the last book of the Bible. The apocalyptic way of thinking is exceptionally popular nowadays, encouraged by the COVID-19 pandemic and the war in Ukraine. Furthermore, the threat of use of nuclear weapons in the recent conflict has caused substantial public concern and apocalyptic visions of the end of humanity. The existential threat to the survival

of humanity and life as a whole in the form of nuclear war, climate change, the development of artificial intelligence and the manipulation of life at the genetic level can and should be a call to raising awareness of responsibility for life and a call to action. In our presentation, we will point out how the apocalyptic way of thinking can, paradoxically, help preserve the mental health of the individual and society.

LABINOT KELMENDI

*Faculty of Philosophy, University of Pristina, Kosovo /
Filozofski fakultet, Sveučilište u Prištini, Kosovo*

LYSSA'S PLAYING MUSIC: NESPOSOBNOST ŽALOVANJA KAO MANIFESTACIJA MELANKOLIJE, ANHEDONIJE I SAMOUBOJSTVA

Sa stajališta filozofije antropologije dvije su komponente koje čine čovjeka: plač i smijeh (Plessner). Nesposobnost da se te dvije komponente manifestiraju u životnom svijetu ili u filozofskom diskursu uokvirena je registrima koji su konceptualno označeni kao 'nesposobnost žalovanja' (Mitscherlich/Derrida). Proizvodi te nesposobnosti promatrane s društvene ljestvice su totalitarizam i očajničke verzije 'izgubljene budućnosti'. Ali naš je fokus na tjeskobi Bića koju manifestacija toga uzrokuje u sposobnosti čovjeka. Unutarnje, a zatim vanjske posljedice su melankolija, anhedonija, a te dvije komponente lako mogu dovesti do samoubojstva. Iako se melankolija može manifestirati kao kreativna dosada Bića koje teži ući u stvaralačko područje. Također ćemo se kroz diskurzivne strategije susresti s ovom manifestacijom u popularnoj glazbi, točnije, analizirat ćemo tekstove dvaju bendova: Joy Division i The Sound. Zašto su pjevači ova dva paradigmatična benda počinili samoubojstvo? U stihovima Joy Divisiona vidimo elemente anhedonije, a u tekstovima The Sounda vidimo elemente totalne melankolije. U posljednjem dijelu zaključujemo da su ove vrste manifestacija rezultat onoga što je R. D. Laing nazvao »ontološkom nesigurnošću«.

LYSSA'S PLAYING MUSIC: INABILITY TO MOURN AS A MANIFESTATION OF MELANCHOLIA, ANHEDONIA AND SUICIDE

From the viewpoint of philosophy of anthropology the two components that constitute a Man are: crying and laughing (Plessner). The inability to manifest those two things in the life-world or in philosophical discourse is framed upon registers that are conceptually marked as 'inability to mourn' (Mitscherlich/Derrida). Products of this inability viewed from a social scale are totalitarianism and desperate versions of 'lost futures.' However, our focus is on the angst of Being that is caused in human ability by these manifestations. The inner and then outer consequences are melancholia and anhedonia, the two components that can easily lead to suicide. Even though melancholia can manifest itself as

creative boredom of Being that tends to enter the creative realm. We will also, through discursive strategies, encounter this manifestation in popular music, or to be more precise, we will analyse lyrics from two bands: Joy Division and The Sound. Why did the singers of these two paradigmatic bands committ suicide? In the lyrics of Joy Division we can see elements of anhedonia and in the lyrics of The Sound we can see elements of total melancholia. In the last part, we will conclude by pointing out that these kinds of manifestations are the result of what R. D. Laing called “ontological insecurity.”

MARIJANA KOLEDNJAK

*Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Philosophy and Religious Studies, University of Zagreb, Croatia*

SKRB I SOCIJALNA PRAVDA U FILOZOFIJI MARTHE NUSSBAUM

Sva društva čine ljude kojima je potrebna skrb. Ljudska su bića ograničena bića s mnogim nesavršenostima u prosuđivanju, razumijevanju, percepciji i tjelesnom funkcioniranju. Ali društvo je obično uređeno tako da se pobrine za tipične oblike invalidnosti da ljudi ne postanu hendikepirani. Kada je osoba slijepa ili gluha ili se mora kretati u invalidskim kolicima, društva nisu dobro prilagođena da takve osobe budu potpuno pokretne, potpuno sposobne zauzeti javni prostor na temelju načela jednakosti. Problem skrbi kompliciran je logistički problem svakog društva. To je, također, etički problem, problem koji se treba rješavati ne samo snalažljivim političkim razmišljanjem već i najboljim normativnim razmišljanjem koje ljudi mogu formirati. Rješenje ovih problema, koje nudi Martha Nussbaum, usredotočuje se na važnost davanja svakom građaninu skup sposobnosti koje može koristiti za stvaranje života za sebe.

CARE AND SOCIAL JUSTICE IN THE PHILOSOPHY OF MARTHA NUSSBAUM

All societies are made up of people who need care. Human beings are limited beings with many imperfections in judgement, understanding, perception, and bodily functioning. However, society is usually arranged to take care of typical forms of disability so people do not become handicapped. When a person is blind or deaf or has to move in a wheelchair, societies are not well adapted to make such persons fully mobile, fully capable of occupying public space on the basis of the principle of equality. The problem of care is a complicated logistical problem of every society. It is also an ethical problem, a problem that needs to be solved not only by resourceful political thinking but also by the best normative thinking that people can form. The solution to these problems, offered by Martha Nussbaum, focuses on the importance of giving every citizen a set of skills that they can use to create a life for themselves.

EAMON MACDOUGALL

University of Windsor, Canada /

Sveučilište u Windsoru, Kanada

MODELLING THE PSYCHOLOGICAL IMPACT OF PSILOCYBIN WITH HEIDEGGERIAN PHENOMENOLOGY

This presentation argues that the highly successful treatment of depression and anxiety in terminally ill patients, and those suffering from cigarette and alcohol addiction which entails giving a single high dose of psilocybin to the patient as administered and reported by the John Hopkins School of Medicine can be modelled and explained using Heidegger's phenomenological and ontological investigation of Dasein.

MODELIRANJE PSIHOLOŠKOG UTJECAJA PSILOCIBINA HAJDEGEROVSKOM FENOMENOLOGIJOM

Ova prezentacija tvrdi da se vrlo uspješno liječenje depresije i anksioznosti u terminalno bolesnih pacijenata i onih koji pate od ovisnosti o cigaretama i alkoholu jednom visokom dozom psilocibina, kako je pokazao i izvijestio John Hopkins School of Medicine, može modelirati i objasniti pomoću Heideggerova fenomenološkog i ontološkog istraživanja *Daseina*.

ALAN MEDIĆ¹, INES SKELAC²

¹Odjel za zdravstvene studije, Sveučilište u Zadru, Hrvatska /

Department of Health Studies, University of Zadar, Croatia

²Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Philosophy and Religious Studies, University of Zagreb, Croatia

FILOZOFSKI I PSIHOTERAPIJSKI POGLED NA POLARNOSTI

Da bi što bilo spoznatljivo ili opažljivo, mora imati svoju suprotnost ili polarnost. Polarnosti su jedan od značajnih pojmova u geštalt psihoterapiji, a predstavljaju dva pola svih osobina koje čine našu osobnost. Cilj je terapije osvijestiti postojanje obaju polova te naučiti balansirati između njih. Ideja polarnosti prisutna je još u Aristotelovu učenju o vrlini, a proteže se kroz cijelu povijest filozofije, primjerice kroz Hegelovu filozofiju duha te pojam kreativne ravnodušnosti i polarne diferencijacije Saloma Friedlaendera. Pojam polarnosti kao neutralne točke između dvaju polova koji koristi Friedlaender preuzeo je Fritz Perls i unio ga u geštalt psihoterapiju. U ovom će izlaganju biti predstavljena najvažnija učenja o polarnostima i povučene paralele s pojmom polarnosti u geštalt psihoterapiji. Ujedno će biti predstavljen rad s polarnostima u okvirima geštalt psihoterapije.

POLARITIES FROM PHILOSOPHICAL AND PSYCHOTHERAPEUTIC PERSPECTIVE

For anything to be knowable or observable, it must have its opposite or its polarity. Polarities are one of the essential concepts in Gestalt psychotherapy, and they represent the two poles of all the features that make up our personality. The goal of therapy is to raise awareness of the existence of both poles and learn to balance between them. The idea of polarity is present in Aristotle's theory of virtue and has been extended throughout the history of philosophy, for example, through Hegel's philosophy of spirit and the concept of creative indifference and polar differentiation of Salom Friedlaender. The notion of polarity as a neutral point between the two poles used by Friedlaender was taken over by Fritz Perls and introduced into Gestalt psychotherapy. This lecture will present the most important ideas on polarities and draw parallels with the concept of polarity in Gestalt psychotherapy. Furthermore, work with polarities within the framework of Gestalt psychotherapy will be presented.

ROBERTO MUŽIĆ¹, LEA MURN²

*¹Hrvatski zavod za javno zdravstvo, Zagreb, Hrvatska /
Croatian Institute of Public Health, Zagreb, Croatia*

*²Klinička bolnica Dubrava, Zagreb, Hrvatska /
Clinical Hospital Dubrava, Zagreb, Croatia*

»PREŽIVJELI, I?«

Živ čovjek traumu izbjeći ne može. Traumatski događaji (i popratni fenomeni) vjerno su pratili čovjeka kroz povijest. Uzmemo li samo posljednje dvije godine ovog stoljeća, imamo sasvim dovoljno materijala. Pandemija, potres, rat i pokoja prometna nesreća za početak. Sve smo ih preživjeli, zasad. I što dalje? Krivnja koja se javlja kod preživjelih nakon traume postavlja pitanje »Zašto smo preživjeli baš mi?« Glavne su komponente tog osjećaja moralni sud i samookrivljavanje, ali krivnja također štiti preživjelog od moralnog kaosa i egzistencijalne bespomoćnosti te vraća dostojanstvo dajući nadu da je izbor u traumatskoj situaciji možda ipak bio moguć. Krivnja preživjelih također sprječava hiperrefleksiju na vlastitu traumu kroz perspektivu drugoga. »Zašto nisam spasio svog bližnjeg?«, »Zašto je on nastradao, a ne ja?«, pitanja su koja su potaknuta altruizmom i sublimacijom kao zdravim mehanizmima obrane koji, kada se pravilno usmjere, mogu voditi u razrješenje traume i stvaranje rezilijencije.

“SURVIVED, NOW WHAT?”

A living man cannot avoid trauma. Traumatic events (and accompanying phenomena) have faithfully accompanied man throughout history. If we take only the last two years of this century, we have quite enough material. Pandemic, earthquake, war and occasional traffic accidents to begin with. We have survived them all, so far. What is next? Guilt that occurs in survivors after trauma raises the question “Why did we survive?” The main components of this feeling are moral judgement and self-blame, but guilt also protects the survivor from moral chaos and existential helplessness and restores dignity by giving hope that a choice in a traumatic situation may still have been possible. The guilt of survivors also prevents hyper reflection of one’s own trauma through the perspective of another. The issues of “Why didn’t I save my neighbour?”, “Why did he get hurt and not me?” are prompted by altruism and sublimation as healthy defence mechanisms that, when properly directed, can lead to trauma resolution and resilience creation.

MAJA ODORJAN NOVAK

Zagreb, Hrvatska /

Zagreb, Croatia

SOCIOLOŠKI POGLED NA RAZVOJ I EFIKASNI PRIHVAT KONCEPTA PSIHIJATRIJE U ZAJEDNICI U HRVATSKOJ

Razvoj hrvatske psihijatrije kroz povijest uglavnom se odvijao paralelno s razvojem svjetske psihijatrije, uz poneka kašnjenja u odnosu na ekonomski razvijenije zemlje. Po uzoru na njih, s vremenom i u Hrvatskoj dolazi do implementacije koncepta psihijatrije u zajednici. Ovaj koncept iz sociološke se perspektive u vidu razvoja promatra s aspekta totalnih institucija o čemu govori Erving Goffman te institucionalizacije koju su razradili autori Peter L. Berger i Thomas Luckmann, dok se u vidu efikasnog prihvata promatra s aspekta vrijednosnih obrazaca društva. Isto tako, polazište navedene perspektive u ovom kontekstu je dimenzija širih društvenih fenomena te čovjeka kao društvenog bića koje je u mogućnosti proizvoditi ljudsku okolinu jedino u zajednici – iz čega proizlazi i logičnost razvoja koncepta psihijatrije u zajednici, odnosno liječenje psihijatrijskih bolesnika u njima poznatoj okolini.

SOCIOLOGICAL VIEW ON THE DEVELOPMENT AND EFFECTIVE ACCEPTANCE OF COMMUNITY PSYCHIATRY IN CROATIA

The development of Croatian psychiatry throughout history has largely taken place in parallel with the development of world psychiatry, with some delays compared to more economically developed countries. Following their example, over time, the concept of community psychiatry has been implemented in Croatia. From a sociological perspective in terms of development this concept is viewed through the lens of total institutions, as Erving Goffman presented them, and through the lense of institutionalisation, elaborated by the authors Peter L. Berger and Thomas Luckmann, while in terms of effective acceptance it is viewed from the perspective of social value patterns. Furthermore, the starting point of this perspective in this context is the dimension of broader social phenomena and a concept of an individual as a social being that is able to produce the human environment only through the community – hence the logic of developing the concept of community psychiatry, that is, the treatment of psychiatric patients in their familiar environment.

JADRANKA PAVIĆ

*Zdravstveno veleučilište Zagreb, Hrvatska /
University of Applied Health Sciences, Zagreb, Croatia*

ISKUSTVA POSTTRAUMATSKOG RASTA HRVATSKIH BRANITELJA

Utjecaji traumatskih događaja dokumentirani su u kliničkoj literaturi najčešće u opisima posttraumatskog stresnog poremećaja (PTSP). Većina osoba suočenih s gubitcima ili patnjom imat će niz vrlo uznemiravajućih psiholoških reakcija. No, stresna i traumatska događanja kod nekih osoba mogu pokrenuti pozitivne psihološke promjene. Te pozitivne promjene događaju se kao posljedica borbe s velikim životnim krizama ili traumatskim događajem. Iako se termin posttraumatskog rasta u znanstvenoj literaturi počinje pojavljivati 80-ih godina prošlog stoljeća, ideja da se ljudska bića mogu radikalno mijenjati u svojim susretima sa životnim izazovima nije nova. Ova tema prisutna je u drevnoj duhovnoj i vjerskoj literaturi i predaji, ali i u književnosti, psihologiji i filozofiji. Cilj je izlaganja prikazati iskustva posttraumatskog rasta hrvatskih branitelja koji su intervjuirani u razgovorima za tjednik *Glas Koncila* te intervjua s predsjednicima udruga branitelja koje su aktivno uključene u rad i pomoć u zajednici. Analizom intervjua utvrđeno je da se posttraumatski rast može reflektirati u više područja: otvaranje novih mogućnosti koje nisu prije bile prisutne te odabir novih smjerova u životu, osjećaj veće povezanosti i ulaganje više truda u odnose s bližnjima, povećan osjećaj vlastite snage, veća zahvalnost za život u cjelini, produblјivanje i bolje razumijevanje duhovnosti.

EXPERIENCES OF POST-TRAUMATIC GROWTH OF CROATIAN VETERANS

The effects of traumatic events have been documented in the clinical literature most often in descriptions of posttraumatic stress disorder (PTSD). Most people faced with loss or suffering will have a number of very disturbing psychological reactions. However, stressful and traumatic events can trigger positive psychological changes in some people. These positive changes occur as a result of struggling with major life crises or traumatic events. Although the term post-traumatic growth began to appear in the scientific literature in the 1980s, the idea that human beings can change radically through their encounters with life's challenges is not new. This theme is present in ancient spiritual and

religious literature but also in the psychological and philosophical literature. The aim of this presentation is to show the experiences of post-traumatic growth of Croatian veterans who were interviewed for the newspaper *Glas Koncila*, as well as the experiences of representatives of veterans' associations who are actively involved in community work and assistance. The analysis of the interviews shows that post-traumatic growth can occur in several areas: opening of new opportunities that were not present before and choosing new directions in life; a sense of greater connection with others, as well as the need to invest more effort in those relationships, an increased sense of self-worth, greater gratitude for life as a whole, deepening and a better understanding of spirituality.

JOSIP PERIŠA

*Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Croatian Studies, University of Zagreb, Croatia*

VAŽNOST UMJETNOSTI ZA BIOETIČKO ISTRAŽIVANJE

Cilj je izlaganja ispitati potencijalnu važnost i mogućnosti umjetnosti u (integrativno) bioetičkom istraživanju imajući u vidu bioetiku kao znanstvenokulturnu djelatnost koja proučava moralne dimenzije različitih fenomena života s ciljem stvaranja orijentacijskoga znanja prema kojemu se dalje djeluje. Izlaganje će započeti kratkim prikazom uporišnih točaka u povijesnome razvoju bioetike s obzirom na to da se povijesni razvoj bioetike može uzeti kao metodološki predargument za korištenje umjetnosti u bioetičkom istraživanju. Zatim slijedi prikaz obilježja temeljnih metodoloških odrednica bioetičkoga istraživanja, pluriperspektivizma i interdisciplinarnosti, koje omogućuju potencijalno argumentacijsko vrednovanje umjetničkih jezgri znanja u bioetičkom ispitivanju moralne dimenzije određenog fenomena života. Naposljetku, slijedi prikaz odabranih primjera umjetničkih djela koja mogu pridonijeti i koja su pridonijela bioetičkom zahvaćanju raznih moralnih problematika.

THE IMPORTANCE OF ART FOR BIOETHICAL RESEARCH

The aim of the presentation is to examine the potential importance and possibilities of art in (integrative) bioethical research, having in mind that bioethics is a scientific and cultural discipline that studies the moral dimensions of various life phenomena with the goal of creating orientational knowledge. The presentation will begin with a brief overview of the foundational points in the historical development of bioethics, given that the historical development of bioethics can be taken as a methodological determinant for the use of art in bioethical research. This will be followed by an overview of the characteristics of the foundational methodological determinants of bioethical research, pluriperspectivism and interdisciplinarity, which allow potential argumentative evaluation of artistic cores of knowledge in a bioethical examination of the moral dimension of a particular phenomenon of life. Finally, there will be a review of selected examples of works of art that can contribute to and have enriched the bioethical engagement with various moral issues.

ANA PERIŠIĆ

*Centar za Hagioterapiju – Split, Hrvatska /
Hagiotherapy Center – Split, Croatia*

HAGIOTERAPIJA – PUT DO ANTROPOLOŠKOG ZDRAVLJA ČOVJEKA

Hagioterapija je znanstvena metoda iz područja antropologije koja se razvija u sklopu antropološke medicine. Bavi se istraživanjem ranjenosti čovjekove duhovne duše, kao i terapijskim postupkom njezinih patnji koje su uzrokovane beznađem, besmisлом života, pomanjkanjem temeljnog povjerenja, narušenim međuljudskim odnosima, raznim ovisnostima i strahovima. Hagioterapiju je utemeljio hrvatski teolog i filozof, prof. dr. sc. Tomislav Ivančić. Ime hagioterapija sadrži grčke riječi: *hagios* što znači svet, a *therapeuo* liječiti. Budući da duhovnu dušu izravno stvara Stvoritelj, stoga ono što čovjeka čini čovjekom jest sveto. Ali zato što duhovna duša nije čisti duh i jer je povezana s tjelesnom razinom, itekako može biti ranjena. Uporište hagioterapiji je u filozofskoj i teološkoj antropologiji, kao i opravdanost na području neuroznanosti. Izvor joj je u bitku, odnosno u Bogu kao apsolutnom Duhu. Čovjek kao biće u bitku, participira i trajno živi od bitka. Kategorije bitka punina su antropološkog zdravlja, jer ako je čovjek u jedinstvu sa samim sobom i s drugima, ako teži za dobrotom te traga za istinom i ljepotom, on je zdrav.

HAGIOTHERAPY – THE PATH TO HUMANS’ ANTHROPOLOGICAL HEALTH

Hagiotherapy is a scientific method derived from the field of anthropology, developed within anthropological medicine. It investigates the wounds of the human spiritual soul, as well as the therapeutic process of its suffering, caused by hopelessness, the meaninglessness of life, lack of fundamental trust, disturbed interpersonal relationships, various addictions and fears. Hagiotherapy was founded by a Croatian theologian and philosopher, professor Tomislav Ivančić, Ph.D. The name hagiotherapy contains Greek words: *hagios* meaning holy and *therapeuo* meaning to heal. Considering the spiritual soul is directly created by the Creator, therefore that which makes a human human is sacred. However, because the spiritual soul is not a pure Spirit and is connected to the physical level, it can very well be wounded. The foundation of hagiotherapy is in philosophical and theological anthropology, but it also has a justification in the

field of neuroscience. Its source is in Being, that is, in God as the absolute Spirit. Man, as a being in Being, participates and lives permanently from Being. The categories of Being are the fullness of anthropological health, because if a man is in unity with himself and others, if he strives for goodness, and seeks truth and beauty, he is healthy.

DAVOR PISKAČ

*Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Croatian Studies, University of Zagreb, Croatia*

KAKO NAS BIBLIOTERAPIJA UČI EMPATIJI

Tema je izlaganja prikazati alat za učenje empatije – literarnu biblioterapiju koja se temelji na spoznajama o empatiji, zrcalnim neuronima i metodologiji literarne biblioterapije. Zrcalni neuroni zrcale/ oponašaju ponašanje i emocije ljudi koji nas okružuju i to tako da drugi postaju, svjesno ili posve nesvjesno, dio našega psihičkoga života, pa postajemo aristotelijanski *zoon politikon*, htjeli mi to ili ne. Oni su, uz neke druge mehanizme u mozgu, »zaduženi« i za empatiju, ali koliko će se empatije razviti ovisi o uporabi empatijskih mehanizama. Jedan od načina poticanja uporabe empatijskih mehanizama može biti i pomoću literarne biblioterapije. Temelji se na postulatima kognitivne psihoterapije koja rabi tri metode: MED ciklus, emocionalni paralelizam i komunikacijsku komplementarnost. Osim toga u sustav analize i interpretacije uvodi kvalitetu fikcionalnosti koja na različite, ali komplementarne načine djeluje na naš (ne) svjesni psihički život, potičući različite vidove empatije koja potom može postati i dio naše osobnosti.

HOW BIBLIOTHERAPY TEACHES US EMPATHY

The goal of this presentation is to display a tool for learning empathy – literary bibliotherapy based on insights about empathy, mirror neurons and the methodology of literary bibliotherapy. Mirror neurons mirror/imitate the behaviour and emotions of the people around us in such a way that others become, consciously or completely unconsciously, part of our psychic life, so we become an Aristotelian *zoon politikon*, whether we like it or not. They are, among other mechanisms in the brain, “in charge” of empathy, but how much empathy will develop depends on the use of empathic mechanisms. One of the ways to encourage the use of empathic mechanisms can be through literary bibliotherapy that is based on the postulates of cognitive psychotherapy which uses three methods: the MED cycle, emotional parallelism and complementarity of communication. In addition, it introduces the quality of fictionality into the system of analysis and interpretation, which in different but complementary ways affects our (un)conscious psychic life, encouraging different forms of empathy that can then become a part of our personality.

MATEA PODGORNJAK^{1,2}, LEA HRVAT MATIĆ^{1,2}, IGOR SALOPEK^{1,2,3}

¹Opća bolnica Karlovac, Hrvatska /

General Hospital Karlovac, Karlovac, Croatia

²Integrativni centar mentalnog zdravlja, Karlovac, Hrvatska /

Integrative Centre of Mental Health, Karlovac, Croatia

³Fakultet zdravstvenih studija, Sveučilište u Rijeci, Hrvatska /

Faculty of Health Studies, University of Rijeka, Croatia

ULOGA DIGITALNIH MEDIJA U STIGMATIZACIJI OSOBA S MENTALNIM POREMEĆAJIMA

Stigmatizacija predstavlja negativan društveni fenomen prema određenoj skupini ljudi. Temelji se na etiketiranju osobina ili situacija pripisanih pojedincu ili specifičnoj društvenoj skupini te njihovoj diskriminaciji uzrokovanoj stereotipovima i predrasudama. Posebnu ulogu u stigmatizaciji imaju mediji koji, nerijetko u potrazi za senzacionalizmom, napisima sugeriraju generalizirajuću opasnost, diskreditaciju ili iskrivljenu sliku o osobama s mentalnim poteškoćama. S druge pak strane, profesionalnim i etičnim pristupima psihijatrijskoj problematici mediji mogu dati izrazit doprinos destigmatizaciji, poboljšanju kvalitete života pojedinaca te ukupnoj afirmaciji mentalnog zdravlja. U ovom izlaganju prikazat ćemo rezultate istraživanja kojim smo utvrdili broj i odnose afirmativnih i stigmatizirajućih naslova u digitalnim medijima u kontekstu mentalnog zdravlja. Istraživanjem je obuhvaćeno 75 naslova najrecentnijih članaka tri najčitanija novinska portala. Rezultati istraživanja ocrtavaju važnost profesionalnosti i etičnosti novinara i urednika u smanjivanju stigmatizacije putem digitalnih medija.

THE ROLE OF DIGITAL MEDIA IN STIGMATISATION OF PEOPLE WITH MENTAL DISORDERS

Stigmatisation represents a negative social response towards a certain group of people. It is based on labeling traits or situations attributed to an individual or a specific social group and discriminating against them due to stereotypes and prejudices. A substantial role in stigmatisation is played by the media, which, often in search of sensationalism, suggest in their articles a generalising danger and show a discrediting or distorted image of people with mental disabilities. On the other hand, with a professional and ethical approach to psychiatric issues, the media can make a significant contribution to destigmatisation, improving

the quality of life of individuals and the overall affirmation of mental health. In this presentation, we will show the results of the research that established the number and relationships of affirmative and stigmatising titles in digital media in the context of mental health. The research included 75 titles of the most recent articles of the three most-read newspaper portals. The results of the research outline the importance of professionalism and ethical principles of journalists and editors in reducing stigmatisation through digital media.

BOŽIDAR POPOVIĆ

Fakultet za psihoterapeutsku znanost, Univerzitet Sigmunda Freuda u Ljubljani, Slovenija /

Faculty of Psychotherapy Science, Sigmund Freud University in Ljubljana, Slovenia

ŠAPAT VJETRA ZIDOVE SLAMA

Dokumentarni film *Šapat vjetra zidove slama* u trajanju od 25 minuta na temeljima koncepcija posttraumatskog uspjeha, rasta i otpornosti prati naraciju mikrofragmenta sjećanja četvorice protagonista. Radi se o sjećanju na pjevanje himne »Hej, Slaveni«, točnije jednog jedinog stiha navedene himne. Oni su, utjelovivši marginalizirane glasove zarobljenih vukovarskih branitelja logora Stajićevo, pokazali da ni u najtežim životnim okolnostima ne manjka odvažnosti i domišljatosti u stvaranju sinkroniciteta te poticajne atmosfere otpornosti. Film spomenuto ozračje i atmosferu ne vidi samo kao fragment sjećanja prošlosti već i kao potencijal umrežavanja multiplih temporalnosti i ispreplitanja prošlosti, sadašnjosti i budućnosti. Nakon projekcije planirana je debata u kontekstu grupnog rada po tipu *fishbowl*.

THE WHISPER OF THE WIND TEARS DOWN THE WALLS

The 25-minute documentary *The Whisper of the Wind Tears Down the Walls* follows the narration of micro-fragments of the memory of the four protagonists based on the concepts of posttraumatic success, growth and resilience. It is about remembering the singing of the anthem "Hej, Slaveni" (Hey, Slavs), more precisely, one single verse of the said anthem. By embodying the marginalised voices of the captured Vukovar's defenders of the Stajićevo camp, they showed that even in the most difficult life circumstances, there is no lack of courage and ingenuity in creating synchronicity and stimulating an atmosphere of resilience. The film sees the atmosphere not only as a fragment of the memory of the past, but also as a potential for networking multiple temporalities and intertwining the past, present and future. After the screening of the film, a group fishbowl debate is planned.

JELENA SEFEROVIĆ

Institut za Antropologiju, Zagreb, Hrvatska /

Institute for Anthropological Research, Zagreb, Croatia

OGRANIČENOSTI U PROVOĐENJU HUMANISTIČKI ORIJENTIRANIH KVALITATIVNIH ISTRAŽIVANJA MENTALNOG ZDRAVLJA U HRVATSKOJ

Izlaganje će se temeljiti na gotovo desetljeću istraživanja povijesne i aktualne problematike mentalnog zdravlja u Hrvatskoj iz perspektive sociokulturne antropologije. Namjera je podijeliti iskustva o provedenim istraživanjima, ali i o onima čiju su realizaciju odbile nadležne institucije. Pritom se misli na prezentaciju slučajeva (ne)uspjelih provedbi arhivskih istraživanja psihijatrijske dokumentacije i provođenja intervjua s osobama s poteškoćama mentalnog zdravlja. Uzimajući u obzir činjenicu da mentalno zdravlje nije isključivo medicinski, nego i društveni fenomen, tijekom procesa istraživanja i analize prikupljenih podataka nametnulo se sljedeće pitanje: na temelju kojih se znanstvenih istraživanja može govoriti o društvenom kontekstu mentalnog zdravlja ako je njihovo provođenje mahom privilegija stručnjaka iz područja medicine? Odabrana tema razmatrat će se u kontekstu odredbi *Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama*, *Zakona o zaštiti osobnih podataka* i *Zakona o zaštiti arhivske građe i arhivima*.

LIMITATIONS IN CONDUCTING HUMANISTICALLY ORIENTED QUALITATIVE MENTAL HEALTH RESEARCH IN CROATIA

The presentation will be based on almost a decade of research into historical and current issues of mental health in Croatia from the perspective of socio-cultural anthropology. The intention is to share the experiences regarding the conducted research, but also of the research that was rejected by the institutions with jurisdiction over it. By this, we refer to the presentation of cases of (un)successful implementation of archival research of psychiatric documentation and conducting of interviews with people with mental health issues. Considering the fact that mental health is not only a medical but also a social phenomenon, during the process of research and analysis of collected data the following question arose: on the basis of which scientific research is it possible to talk about the social context of mental health if their implementation is mostly a

privilege of medical professionals? The selected topic will be considered in the context of the provisions of the *Law on Protection of Persons with Mental Disorders*, the *Law on Personal Data Protection* and the *Law on the Protection of Archival Material and Archives*.

EMILIO SIERRA GARCÍA

CEU San Pablo University, Madrid, Spain /

CEU Sveučilište San Pablo, Madrid, Španjolska

GENIUS AND MADNESS. ART AS THE SOURCE AND CAUSE OF MADNESS AND GENIUS IN THE PHILOSOPHY OF LANGUAGE

Creative genius and madness are not only related in human myth and imagination since ancient times, but they also have a strange, ambiguous and paradoxical kinship with each other. While the evidence of their association is unquestionable, at the same time we know that mental illness by itself is devastating for creativity. Creativity is a function of the mind that seems to be related to a cluster of personality traits that we could call “creative character” and whose traits are originality, a tendency to find new relationships between things, a strong sense of identity and an overwhelming purpose of expression. Genius is able to overcome the contradictions and antitheses between seemingly opposite concepts thanks to a cognitive strategy called divergent thinking. Madness and genius speak of intuition and sudden understanding that seem to indicate that certain benefits of human consciousness are not computable in terms of algorithms as Roger Penrose argues. We will focus especially on the paradigmatic cases of Hölderlin, Van Gogh and Nietzsche who ended their days immersed in madness that had begun to illuminate them years ago. We will clarify the effects of this madness on their works, thoughts, the way they understood themselves and related to the world.

GENIJALNOST I LUDILO. UMJETNOST KAO IZVOR I UZROK LUDILA I GENIJA U FILOZOFIJI JEZIKA

Kreativni genij i ludilo povezani su ne samo u ljudskom mitu i mašti od davnina već imaju i neobičnu, dvosmislenu i paradoksalnu sličnost jedno s drugim. Dok su dokazi o njihovoj povezanosti neupitni, u isto vrijeme znamo da je mentalna bolest sama po sebi pogubna za kreativnost. Kreativnost je funkcija uma za koju se čini da je povezana sa skupom osobina koje bismo mogli nazvati »kreativnim karakterom« i čije su osobine originalnost, sklonost pronalazaženju novih odnosa između stvari, snažan osjećaj identiteta i preplavljujuća svrha izražavanja. Genijalnost je u stanju prevladati proturječnosti i antiteze između naizgled suprotnih koncepata zahvaljujući kognitivnoj strategiji zvanoj

divergentno mišljenje. Ludilo i genijalnost govore o intuiciji i iznenadnom razumijevanju koji kao da ukazuju na to da određene prednosti ljudske svijesti nisu izračunljive u smislu algoritama kao što tvrdi Roger Penrose. Posebno ćemo se usredotočiti na paradigmatične slučajeve Hölderlina, Van Gogha i Nietzschea koji su svoje dane završili uronjeni u ludilo koje ih je godinama ranije počelo osvjetljivati. Razjasnit ćemo učinke tog ludila na njihova djela, razmišljanja, način na koji su shvaćali sebe i odnosili se prema svijetu.

FILIP MARTIN SVIBOVEC

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

MENTALNO ZDRAVLJE POD VIDOM DUHOVNE TEHNOLOGIJE I DUHOVNIH TEHNIKA

Imajući u vidu mentalno zdravlje, ova prezentacija želi svrnuti pažnju na duh kao bitan element cjelokupna zdravlja pojedinca uspoređujući psihičku cjelovitost zdravlja čovjeka s načinom govorenja o duhu i tehnikama ovladavanja duhovnim. Duh, kako ova prezentacija želi pokazati, razlikuje se od psihe i uma (grč. *voŭç*) i on se kao stvarnost odnosi na cjelovitost, smislenost i usmjerenje cjelokupnog čovjekova života. Po duhu čovjek živi, po duši (psihi) osjeća, razlučuje i njegovo će mentalno zdravlje ovisiti o načinu na koji govori o duhu i o načinu na koji vježba duh. Pod tim će vidom mentalno zdravlje biti razmotreno pod povećalom duhovne tehnologije i duhovnih tehnika kako bi se ukazalo da je zdravlje duše povezano sa zdravljem duha. Mentalno zdravlje će, kako ovo izlaganje želi pokazati, biti rezultatom čovjekova govora o duhu i napora čovjekove duševno-tjelesno-duhovne sveukupnosti da ovlada duhovnim.

MENTAL HEALTH IN THE VIEW OF SPIRITUAL TECHNOLOGY AND SPIRITUAL TECHNIQUES

In this presentation mental health will be considered through the notion of the spirit and will show that the spirit is essential for the overall health of an individual by comparing the mental integrity of a person's health with the notion of spiritual technology (the way a person talks about the spirit) and the notion of techniques of mastering the spiritual (how one goes about communing with the spirit). The spirit, as this presentation seeks to show, is different from the psyche and the mind (*voŭç*). It is a reality of wholeness, fullness in which the meaning of human life is considered. People live by the spirit, they feel and discern by the soul (psyche), hence their mental health will depend on the way they speak about the spirit and the way they exercise the spirit. Mental health is the result of human understanding of the spirit and the efforts of their mental-physical-spiritual totality to master the spiritual.

DAMIR ŠEHIĆ

Teološko-katehetski odjel, Sveučilište u Zadru, Hrvatska /

Department of Religious Sciences, University of Zadar, Croatia

UTJECAJ KOHERENCIJE IZMEĐU MORALNIH STAVOVA I DJELOVANJA U SKLADU S NJIMA NA MENTALNO ZDRAVLJE – BIOETIČKI OSVRT NA POSTPOBAČAJNU TRAUMU

Bioetički izazovi koji karakteriziraju postmodernu društvo pred suvremenog čovjeka stavljaju različite osobne moralne dileme koje neosporno utječu na mentalno zdravlje i duhovnost pojedinca. Korelacija između duhovnosti i cjelokupne dobrobiti osobe odavno je predmet promišljanja u moralnoj teologiji, a njima se pridružuju i suvremena istraživanja koja mentalno zdravlje, kao psihološku, emocionalnu i socijalnu dobrobit, i duhovnost ozbiljno stavljaju u korelaciju. Polazeći od nezaobilazne kršćanske istine življenja u skladu s ispravno formiranom savješću i s naukom Katoličke crkve, prvi dio izlaganja pokušava iz perspektive moralne teologije i bioetike razmotriti utjecaj koherencije između moralnih stavova i djelovanja u skladu s njima na mentalno zdravlje osobe. Drugi dio izlaganja pokušava spomenutu korelaciju promotriti u delikatnom pitanju postpobačajne traume bioetičkoj izazova pobačaja.

THE IMPACT OF COHERENCE BETWEEN MORAL ATTITUDES AND ACTING IN ACCORDANCE WITH THEM ON MENTAL HEALTH – A BIOETHICAL REVIEW OF POST-ABORTION TRAUMA

The bioethical challenges that characterise postmodern society confront the modern person with various personal moral dilemmas that indisputably affect the mental health and spirituality of the individual. The correlation between spirituality and the well-being of a person has been the subject of reflection in moral theology, which is consistent with modern research that draws a correlation between mental health as psychological, emotional and social well-being and spirituality. Starting with the unavoidable Christian truth of life in accordance with a properly formed conscience and the teachings of the Catholic Church, the first part of the presentation tries to consider the impact of coherence

between moral attitudes and actions that are in accordance with them, from the perspective of moral theology and bioethics. The second part of the presentation tries to observe the mentioned correlation in the delicate issue of post-abortion trauma in the bioethical challenge of abortion.

VUK TRNAVAC

*Gimnazija »Svetozar Marković«, Novi Sad, Srbija /
Gymnasium "Svetozar Marković", Novi Sad, Serbia*

MOLITVA KAO PUT (DO MENTALNOG) ZDRAVLJA

Levinas odnos prema Drugome ne vidi kao ontologiju, nego kao religiju u kojoj se Drugi priziva suštinom religijskog diskursa, što je za ovog autora molitva. Autor će u ovoj prezentaciji nastojati utvrditi i ispitati veze molitve kao jednog od transcendentnih puteva konceptom transcendentno postavljenog mentalnog ili, još preciznije, duhovnog Zdravlja. Ako se cjelokupna filozofija sagleda kao jedan metodo-ontološki put Zdravlja, molitva treba biti sagledana upravo levinasovski, kao misao koja je ustvari veza s osobom upućena u vokativu. Njezinim imenovanjem ono je prizivanje transcencije koja sa sobom nosi tajnu, ali i otvara put ka Zdravlju onima koji tu transcendentno-imanentnu blagodat prizivaju za sebe i druge.

PRAYER AS A PATH TO (MENTAL) HEALTH

Levinas does not see the relationship to the Other as an ontology, but as a religion in which the Other is invoked by the essence of religious discourse, which for this author is a prayer. In this presentation, the author will try to establish and examine the connection between prayer as one of the transcendent paths and the concept of a transcendent mental or, more precisely, spiritual Health. If the whole philosophy is seen as one methodo-ontological path of Health, prayer should be seen, according to Levinas's idea, as a thought that is a connection with a person, directed in the vocative. The naming of which is invoking transcendence that carries a secret but also opens the way to Health to those who invoke this transcendent-immanent grace for themselves and others.

JULIJA VEJIĆ

*Osnovna škola Petra Zrinskog, Zagreb /
Petar Zrinski Elementary School, Zagreb*

»JA I SVA MOJA LICA«, DOPRINOS OŠ PETRA ZRINSKOG ZAŠTITI I OČUVANJU MENTALNOG ZDRAVLJA DJECE

Cilj je ovog izlaganja prikazati kako su učenici OŠ Petra Zrinskog dali svoj doprinos projektu »Ja i sva moja lica« (eng. »Me, Myself and I«) kroz pet tema: To sam ja; Osjećam, dakle jesam; Savršeno nesavršeni; Briga o sebi i Bolji ja, bolji svijet, odnosno koje su strategije, tehnike i komunikacijske vještine te IT tehnologiju koristili međusobno u suradnji s drugima. Cilj projekta bio je promovirati važnost praksi za održavanje mentalnog zdravlja djece u dobi od 11 do 14 godina kroz različite, djeci primjerene aktivnosti te ih potaknuti na prepoznavanje emocija, traženje podrške i primjereno komuniciranje unutar vlastite i šire zajednice u svrhu brige i očuvanja kako vlastitog, tako i mentalnog zdravlja zajednice.

PROJECT “ME, MYSELF & I”, PETAR ZRINSKI ELEMENTARY SCHOOL CONTRIBUTION TO THE PROTECTION AND PRESERVATION OF CHILDREN’S MENTAL HEALTH

The aim of this presentation is to show how the students of Petar Zrinski Elementary School contributed to the project “Me, Myself and I” through five topics: Who am I; Emotional wheel; Being OK with being different; Self-care and Treating others well, or more precisely, what strategies, techniques and communication skills as well as IT technology they used among themselves and in collaboration with others. The goal of the project was to promote the importance of good mental health in children aged 11 to 14 through various, child-friendly activities and to encourage them to recognize emotions, support seeking and appropriate communication within one’s own and the wider community. The purpose was to increase caring for and preserving both one’s own and the community’s mental health.

MAJA VEJIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

VAŽNOST AKTIVNE PREVENCIJE I DESTIGMATIZACIJE PSIHOTERAPIJE ADOLESCENATA

Iako se o važnosti raznih praksi za očuvanje mentalnog zdravlja sve otvorenije razgovara, psihoterapija je još uvijek vrlo stigmatizirana, tabu tema, naročito ako se radi o adolescentima. Problemi s kojima se adolescenti suočavaju i dalje se vrlo često odbacuju, stavljajući ih nerijetko pod krovnu »dijagnozu« tinejdžerskih hormona i razdražljivosti. No u svijetu koji je sve kaotičniji, obraćanje pažnje na mentalni razvoj i emocionalna stanja adolescenata, preventivno djelovanje na više fronti i kroz različite pristupe te otvoreno pristupanje psihoterapiji kao samo još jednoj vrsti nužne zdravstvene skrbi trebalo bi biti prioritet. Stoga je ideja ovog izlaganja na već vidljivim primjerima štetnosti zanemarivanja mentalnog zdravlja u kontekstu *millennial* generacije upozoriti na nužnost kvalitetnijeg pristupa pitanjima mentalnog zdravlja u osjetljivoj, razvojnoj dobi adolescenata.

THE IMPORTANCE OF ACTIVE PREVENTION AND DESTIGMATIZATION OF PSYCHOTHERAPY IN THE ADOLESCENCE

Although the importance of the various practices for the care of mental health has lately been more openly discussed, psychotherapy is still highly stigmatised, a taboo topic, especially when it concerns adolescents. The problems that adolescents face are still often rejected, putting them under the umbrella “diagnosis” of teenage hormones and irritability. But in an increasingly chaotic world, paying attention to the mental development and emotional states of adolescents, taking preventive action on multiple fronts and through different approaches, and providing open access to psychotherapy as another type of essential health care should be a priority. Therefore, the idea of this presentation is to draw attention to the need for a better approach to mental health issues in the sensitive, developmental age of adolescents, based on the existing examples of the harmfulness of mental health neglect in the context of the millennial generation.

VIOLET VICTORIA

*Department of Philosophy, The University of Oklahoma, Norman,
United States of America /*

Odsek za filozofiju, Sveučilište u Oklahomi, Norman, Sjedinjene Američke Države

CONTRADICTIONS IN PUBLIC HEALTH – DEGREES OF AUTHORITARIANISM IN DEMOCRATIC SOCIETY

At its core, public health's mission is to exert authority on a subject population. COVID-19 brought great uncertainty and disruption into our lives – things that greatly impact the way we construct our lives psychologically. During this time of great disruption when many aspects of our lives were out of our control, individuals sought to exert control where possible. At the same time, public health officials sought compliance from the general public with the policies and practices science deemed necessary to stop the spread of the coronavirus. Public health efforts to combat COVID-19 are forcing professionals and citizens to contemplate the degree to which public health should control our lives. Whereas most public health interventions are constrained by limited resources, nations like the US have spent billions of dollars on COVID public health measures. American professionals in the industry are frustrated by the lack of compliance with COVID protocols by the public, and many of our country's citizens seem to be suspicious of public health interventions categorically. Although the motivations to combat the spread of a deadly disease are wholly ethical, public health practitioners and philosophers alike would do well to recognize intrinsic contradictions between authoritarian public health demands and democratic values like freedom. Such contradictions seem to have clear implications for how individuals construct themselves psychologically within public and private society.

KONTRADIKCIJE U JAVNOM ZDRAVSTVU – STUPNJEVI AUTORITARIZMA U DEMOKRATSKOM DRUŠTVU

U svojoj srži misija je javnog zdravstva vršenje autoriteta na predmetnu populaciju. COVID-19 je donio veliku nesigurnost i remećenje u naše živote – stvari koje uvelike utječu na način na koji psihološki konstruiramo svoje živote. Tijekom ovog vremena velikih remećenja mnogih aspekata naših života izvan naše kontrole, pojedinci su nastojali ostvariti kontrolu gdje je to bilo moguće. Istodobno, službenici javnog zdravstva tražili su od šire javnosti suglasnost s

politikama i praksama koje je znanost smatrala potrebnima za zaustavljanje širenja koronavirusa. Javnozdravstveni naponi u borbi protiv COVIDA-19 prisiljavaju stručnjake i građane da razmišljaju o stupnju do kojeg bi javno zdravlje trebalo kontrolirati naše živote. Dok je većina javnozdravstvenih intervencija ograničena limitiranim resursima, nacije poput SAD-a potrošile su milijarde dolara na mjere javnog zdravstva protiv COVID-a. Američki profesionalci u industriji frustrirani su nedostatkom suglasnosti javnosti s COVID protokolima, a čini se da su mnogi građani naše zemlje kategorički sumnjičavi prema javnozdravstvenim intervencijama. Iako su motivacije za borbu protiv širenja smrtonosne bolesti u potpunosti etičke, djelatnicima u javnom zdravstvu i filozofima podjednako bi bilo dobro da prepoznaju intrinzična proturječja između autoritarnih zahtjeva javnog zdravstva i demokratskih vrijednosti kao što je sloboda. Čini se da takva proturječja imaju jasne implikacije na to kako se pojedinci psihološki konstruiraju u javnom i privatnom društvu.

POP RATNI PROGRAM

SUPPLEMENTARY PROGRAM

**MATIJA DI GIORGIO, MARIJA FARČIĆ, MATEJ TRUPINA,
JAN KOZUMPLIK**

*Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Philosophy and Religious Studies, University of Zagreb, Croatia*

TO NIJE STAV

Životi se žive. Život bez življenja je falacija. Prestanak življenja ne znači nužno kraj života. Ne živimo sami. Prestanak življenja često zna biti neprimjetan, ali i kad ga se primijeti on se ne razumije. O njemu se govori, propituje se i imaju se stavovi. Ne, živitelj nema stav. On samo jest, onaj koji ne živi. Ovo su rečenice koje ga definiraju za druge. Ovo su odnosi spram njega.

THAT'S NOT A STANCE

Lives are lived. Life without living is a fallacy. The end of living does not necessarily mean the end of life. We do not live alone. The end of living can often be imperceptible, but even when it is noticed, it is not understood. It is talked about, questioned and there are different views on the subject. No, the one who lives doesn't have a view. He just is, the one who doesn't live. These are the sentences that define him to others. These are the relations vis-a-vis him.

DEMÉTRIUS A. FRANÇA

Federal Institute, University of Brasília, Brazil /

Federalni institut, Sveučilište u Braziliji, Brazil

INTRODUCTION TO PERIPATETIC THERAPY

Peripatetic psychotherapy was developed in the second half of the 20th century in Latin America in response to the dilemmas of mental health care that was offered by psychiatric hospitals (maltreatment and social isolation of the patient), with special prominence on Argentine and Brazilian experiences. Peripatetic therapy evolved according to the specificities of each country's challenges. While in Argentina peripatetic therapy is offered within a multi-professional context, Brazil has developed it as a psychotherapeutic technique used especially by psychologists, obtaining important results. This workshop will (1) present a brief history of Latin peripatetic psychotherapy with a special focus on the Brazilian experience, (2) discuss the basic elements of peripatetic psychotherapy with a special focus on the affective meaning of territoriality, and will be concluded with (3) a debate on a case study conducted from a phenomenological perspective of psychopathology based on the patient's lived experience.

UVOD U PERIPATETIČKU TERAPIJU

Peripatetička psihoterapija razvijena je u drugoj polovici 20. stoljeća u Latinskoj Americi kao odgovor na pitanja skrbi mentalnog zdravlja koju nude psihijatrijske bolnice (maltretiranje i socijalna izolacija pacijenata), s posebnim naglaskom na iskustvima iz Argentine i Brazila. Peripatetička terapija razvijala se prema specifičnostima izazova svake od zemalja. Dok se u Argentini peripatetička terapija nudi u multiprofesionalnom kontekstu, Brazil ju je razvio kao psihoterapijsku tehniku koju koriste posebno psiholozi, čime se postižu važni rezultati. Ova će radionica (1) predstaviti kratku povijest peripatetičke psihoterapije Latinske Amerike s posebnim naglaskom na brazilsko iskustvo, (2) raspravljati o osnovnim elementima peripatetičke psihoterapije s posebnim naglaskom na afektivnom značenju teritorijalnosti, a zaključit će se (3) raspravom o studiji slučaja provedenoj iz fenomenološke perspektive psihopatologije koja se temelji na pacijentovu proživljenom iskustvu.

JURAJ BOBANOVIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

SAMOUBOJSTVO KAO BIJEG OD APSURDA

Albert Camus u svojem kulturnom djelu *Mit o Sizifu* spominje samoubojstvo kao jednu od mjera za bijeg od apsurdnog života. Opisuje kako čovjek kao jedinka koja postoji u životu, koji je ekvivalentan apsurdnom, jedini način za izlaz iz njega može pronaći samo u činu samoubojstva. Koliko je naš život zaista apsurdan te u kolikoj bi mjeri samoubojstvo moglo biti sredstvo bijega, sagledat ću u ovom izlaganju. Također ću obratiti pažnju na moralnost i etičnost samog čina te kako se s gledišta etike takav čin uklapa u Camusovu filozofiju samoubojstva.

SUICIDE AS AN ESCAPE FROM THE ABSURD

Albert Camus in his acclaimed work *The Myth of Sisyphus* mentions suicide as one of the measures of escaping from the absurdity of life. He describes how people as individuals who exist in life, which is equivalent to the absurd, can find a way out of it only through the act of suicide. How absurd our life really is and to what extent suicide could be a means of escape, I will discuss in this presentation. I will also pay attention to the morality and ethics of the act itself and how, from an ethical point of view, such a deed fits into Camus's philosophy of suicide.

ANA DARIA BOKAN

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska/

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

SMRT KAO DESTINACIJA: SCHOPENHAUER I PROBLEM SAMOUBOJSTVA

Problem samoubojstva u filozofiji nije novost – mnogi su se filozofi od Antike do danas bavili upravo tim problemom. Cilj je ovoga izlaganja prikazati odnos Arthura Schopenhauera spram samoubojstva i povezati navedeni problem sa slobodnom voljom čovjeka. Schopenhauer u knjizi *Svijet kao volja i predodžba* iznosi glavne teze svoje metafizike, razmatranja o slobodnoj volji čovjeka i pesimistički pogled na »najgori od svih mogućih svjetova«. No, je li u silnom kaosu punom patnje smrt jedini spas? Znači li to da je čin samoubojstva ultimativno ostvarenje, ili čak dokaz, čovjekove slobodne volje?

DEATH AS A DESTINATION: SCHOPENHAUER AND THE PROBLEM OF SUICIDE

The problem of suicide in philosophy is not new – many philosophers from classical antiquity to the present day have dealt with this problem. The aim of this presentation is to show the stance of Arthur Schopenhauer towards suicide and to connect this problem with human free will. In his book *The World as Will and Representation*, Schopenhauer presents the main theses of his metaphysics, reflections on the human free will and a pessimistic view of “the worst of all possible worlds”. But, is death the only salvation in the great chaos full of suffering? Does this mean that the act of suicide is the ultimate realization, or even proof, of human free will?

MAGDALENA GALIĆ STIPANČIĆ

*Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Croatian Studies, University of Zagreb, Croatia*

DEPRESIJA I ANKSIOZNOST KAO UZROK SUICIDALNIH MISLI – SIMPTOMI I PREVENCIJA

U ovom ću izlaganju predstaviti razlike i sličnosti između anksioznosti i depresije, njihovih simptoma, ali i kako ih spriječiti. Tijekom istraživanja, susrela sam se s raznim izvorima o depresiji i anksioznosti kod mladih ljudi, a zaključak je da posljednjih godina ima sve više i više osoba koje se zatvaraju u sebe poradi neprihvatanja ili brojnih drugih društvenih okolnosti. Broj suicida je posebno porastao tijekom COVID-19 epidemije, a u svijetu svakih 11 minuta osoba u dobi od 10 do 19 godina počini samoubojstvo.

DEPRESSION AND ANXIETY AS A CAUSE OF SUICIDAL THOUGHTS – SYMPTOMS AND PREVENTION

In this presentation I will show the differences and similarities between anxiety and depression, their symptoms and how to prevent them. During the research I came across various articles about depression and anxiety in young people. In recent years more and more people are closing themselves off due to non-acceptance or any of the many other social circumstances. The number of suicides specifically increased during the COVID-19 epidemic. Worldwide, people aged ten to nineteen commit suicide every eleven minutes.

ANAMARIJA IVANKOVIĆ

*Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Philosophy and Religious Studies, University of Zagreb, Croatia*

SMISAO I SUICID: EGZISTENCIJALISTI O SAMOUBOJSTVU

Izlaganje prati komentare trojice autora, A. Camusa, J. P. Sartrea i É. Ciorana, na temu samoubojstva. Iako svi autori izlažu argumente protiv samoubojstva, Cioran pronalazi smisao u kontemplaciji samoubojstva – samoubojstvo je besmisleno, život je besmislen, ali razmišljanje o našoj smrtnosti gasi iskru samo kako bi se preporodila u oluju i munje te u konačnici dovelo do boljeg i ispunjenijeg života.

MEANING AND SUICIDE: EXISTENTIALISTS ON SUICIDE

This presentation follows the comments of three authors, A. Camus, J. P. Sartre and É. Cioran, on the subject of suicide. Although all the authors present arguments against suicide, Cioran finds meaning in the contemplation of it – suicide is meaningless, life is meaningless, but thinking about our mortality extinguishes the spark only for it to be reborn in storm and thunder, ultimately leading to a better and more fulfilling life.

ANA KLASNIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

SAMOUBOJSTVO U ANTIČKOJ GRČKOJ

Razlozi su zbog kojih ljudi odluče počiniti samoubojstvo mnogi, no najčešće spominjemo motive »srama«, »ponosa« i »bezvrijednosti«. Također, osobe koje se odluče ubiti često se gledaju kao kukavice, beščasne ili nemoralne osobe. Filozofi poput Platona i Aristotela imali su stroga mišljenja o samoubojstvu, smatrajući ga vrijednim osude, vrstom zločina ili iskazom kukavičluka. Iz vjerskog stajališta bitno je istaknuti da, ako je Bog stvorio čovjeka, on je u nas udahnuo život, a mi samo posjedujemo život. To značilo da čovjek nema pravo odlučiti se na smrt, osim ako mu nije strogo nametnuta od Boga ili ako se ne nalazi u ekstremnoj situaciji. Cilj je ovog izlaganja prikazati probleme u pogledima na samoubojstvo i komparirati ga s djelima antičkih mislioca, time ukazujući na dubinski problem osuđivanja osoba koje odluče oduzeti vlastiti život.

SUICIDE IN ANCIENT GREECE

There are plenty of reasons why someone would commit suicide, but the most mentioned motives are “shame”, “pride” and “lack of self-worth”. Furthermore, people who decide to commit suicide are often seen as cowards, without honour and as immoral. Philosophers such as Plato and Aristotle held strong opinions on suicide, finding it worthy of judgment, a type of crime, or a sign of cowardness. From a religious point of view, it is important to point out that, if God created Man, he breathed life into us, which means we just possess life. That would mean that people do not have a right to decide to die, unless it is strictly imposed by God or if they are in an extreme situation. The goal of this presentation is to show different perspectives on suicide, comparing them with works of ancient thinkers, shedding a light on a deeply rooted problem of condemnation of people who decide to take their own life.

ANDRIJA PISKAČ

*Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Philosophy and Religious Studies, University of Zagreb, Croatia*

PREDIKTORI SMISLA U ŽIVOTU

Ovo izlaganje bazirat će se na proučavanju prediktora smisla u životu. Konkretnije govoreći, na tri negativna prediktora smisla u životu, a to su korištenje društvenih mreža, gledanje pornografije i socioseksualna orijentacija, te na jednom pozitivnom prediktoru, a to je religioznost. Naime, suicid je među glavnim uzrocima smrti među mladima iz jednostavnog razloga: mladi su najčešće fizički zdravi, pa stoga ne umiru u velikom broju od fizičkih bolesti, već u toj dobi većinom mogu umrijeti samo ako počine suicid. Glavni uzrok suicida jest upravo osjećaj besmisla u životu i stoga je potrebno govoriti o prediktorima smisla u životu. Nakon priče o prediktorima, okrenut ću se filozofiji te naglasiti razliku između smisla u životu te smisla života i nakon toga istaknuti paradoks suicida, odnosno da odluka da si oduzmemo život ne može biti racionalna.

PREDICTORS OF MEANING IN LIFE

This presentation will be based on the study of predictors of what is meaningful in life. More specifically, it will be based on the three negative predictors of meaning, specifically, the use of social networks, watching pornography, and sociosexual orientation, and one positive predictor, which is religiosity. Suicide is among the leading causes of death among young people for a simple reason: young people are usually physically healthy, so they do not die in large numbers from physical diseases and can usually only die by accident or suicide. The main cause of suicide is the feeling of meaninglessness in life, so it is necessary to talk about the predictors of meaning in life. After the discussion of predictors of meaning, I will turn to philosophy and point out the difference between the meaning of life and the meaning in life and then point out the paradox of suicide and the inability to rationally make the decision to take one's own life.

LUCIJA PUŠONJIĆ

*Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Croatian Studies, University of Zagreb, Croatia*

STIGMA U PREVENCIJI I ZAŠTITI MENTALNOG ZDRAVLJA MLADIH

Ovo izlaganje služi kao prikaz važnosti prevencije i zaštite mentalnog zdravlja mladih. U mnogim slučajevima do konačnog čina suicida nije moralo doći, nego su uklanjanjem stigme oko traženja pomoći i očuvanja mentalnog zdravlja životi mogli biti spašeni. Nakon globalne COVID-19 pandemije, stigmatizacija ove materije polako prolazi, čovjek shvaća kako se ne može sam nositi s apsurdnom ovoga života te tražiti racionalna rješenja za iracionalne probleme. Tražiti pomoć, aktivno čuvati i misliti na svoje mentalno zdravlje potrebno je i poželjno te je ispravnije i odgovornije baviti se njime nego ignorirati probleme sve do točke puknuća.

STIGMA IN THE PREVENTION AND PROTECTION OF YOUNG PEOPLE'S MENTAL HEALTH

This presentation will serve as an overview of the importance of prevention and protection of young people's mental health. In many cases, the final act of suicide did not have to happen and by removing the stigma of seeking help and maintaining mental health, lives could have been saved. After the global COVID-19 pandemic, the stigmatisation of this matter is slowly passing, people are starting to realise that they cannot cope with the absurdity of this life alone and they are starting to seek rational solutions to irrational problems. Seeking help, actively caring for and thinking about your mental health is necessary and welcome, and dealing with it is the right and responsible thing to do rather than ignoring the problems until it's too late.

TILJA SIMON

*Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Philosophy and Religious Studies, University of Zagreb, Croatia*

SMISAO ŽIVOTA KOD STOIKA (SMISAO I SUICID)

Epiktet u *Priručniku* govori: »Neke su stvari u našoj moći, neke nisu.« Upravo tim riječima možemo opisati nauk stoičke filozofije. Epiktet je bio jedan od poznatih stoičkih filozofa, smatrao je da postoje stvari koje su pod našom kontrolom i one koje nisu, a zapravo se radi o stoičkoj dihotomiji kontrole. Prema njoj, uvijek bismo trebali iskoristiti ono što je u našoj moći, a ono što nije, ostaviti kakvo jest. U kontroliranoj situaciji potrebno je djelovati razumno, odnosno stoici nas naučavaju da budemo mudraci. Samo takvim djelovanjem možemo postići *eudaimoniu* (općenita kvaliteta nečijeg života, blaženstvo, sreća). Dvije su stavke bitne da postignemo *eudaimoniu*: živjeti s *arete* (vrlina) i preuzeti odgovornost. Međutim, znamo da nam život donosi svakakve situacije koje ne možemo kontrolirati i kojima ponekad dopustimo da preuzmu kontrolu. Glavni su razlog preuzimanja naše kontrole emocije. Kada se suočavamo s određenim problemom, moramo svoju pozornost usmjeriti prema našim emocijama. Vrlo se često kaže kako je stoicizam naučavao potiskivanje ili skrivanje emocija, ali to nije točno. Zapravo se radi o tome da prihvaćamo svoje emocije, razmišljamo o tome što ih uzrokuje i naučimo ih preusmjeravati za naše vlastito dobro. Upravo takav način života nam daje smisao. Najpoznatiji stoički filozof, Marko Aurelije je rekao: »Ono što nam stoji na putu, pretvori se u put.« Nailazimo na brojne prepreke u životu, ali ako se nastojimo s njima suočiti razumno, ne dozvoliti emocijama da preuzmu kontrolu, tada pronalazimo smisao u svakoj situaciji jer u svakoj situaciji biramo duševni mir.

THE MEANING OF LIFE ACCORDING TO STOICS (MEANING AND SUICIDE)

Epictetus says in his *Manual*: "Some things are in our power, but some are not." It is with these words that we can describe the teaching of Stoic philosophy. Epictetus was one of the most famous Stoic philosophers. He believed that there are things that are under our control and those that are not, which, in fact, is a clear representation of the Stoic dichotomy of control. According to it, we should always use what is in our power, and leave what is not as is. In a controlled situation, it is necessary to act rationally. That is, the Stoics teach

us to be wise. For only through such actions can we achieve eudaimonia (the general quality of one's life, bliss, happiness). Two things that are important for achieving eudaimonia are: to live with the areta (virtue) and take responsibility. However, we know that life brings us all kinds of situations that we cannot control and they sometimes take control of our life. The main reason for losing control are emotions. So, when we face a certain problem, we have to focus our attention on our emotions. It is often said that Stoicism taught the suppression or hiding of emotions, but this is not true. It is actually about accepting our emotions, thinking about what causes them, and learning to redirect them for our own good. This is the way of life that gives us meaning. The most famous Stoic philosopher, Marcus Aurelius, said: "What stands in our path, turns into a path." We encounter numerous obstacles in life, but if we try to face them sensibly and not allow emotions to take control, then we find meaning in every situation because in every situation we choose peace of mind.

IVA TOMAS

*Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Croatian Studies, University of Zagreb, Croatia*

MEDIJSKI IZVJEŠTAJI O SAMOUBOJSTVIMA I NJIHOV UTJECAJ

Mediji imaju važnu ulogu u prenošenju informacija o samoubojstvu. Način na koji se prenose detalji i informacije često imaju snažan utjecaj. Nažalost, novinari često prenose nevažne informacije o određenom slučaju kako bi sama vijest bila senzacionalnija. Pitanje je poštuju li pravila prilikom izvještaja te jesu li dosljedni novinarskoj struci.

MEDIA REPORTS ON SUICIDE AND THEIR IMPACT

The media has an important role to play in transferring information about suicide. The way they convey details and information often has a profound impact. Unfortunately, journalists often pass on irrelevant information about a particular case, just to make the news more sensational. The question is whether they follow the rules when reporting and whether they are consistent with the journalistic profession.

ADRESAR

ADDRESS BOOK

Damjan Abou Aldan

Srednja škola Koprivnica
Trg Slobode 7
HR-48000 Koprivnica
Croatia
e-mail: daboualdan@gmail.com

Sead Alić

Sveučilište Sjever
Odjel za komunikologiju, medije i
novinarstvo
Trg dr. Žarka Dolinara 1
HR-48000 Koprivnica
Croatia
e-mail: sead.alic@unin.hr

Lydia Amir

Tufts University
Philosophy Department
222 Miner Hall
14 Upper Campus Road
US-02155 Medford, MA United States of
America
e-mail: lydamir@mail.com

Marija Barić Đurđević

Čeline 26
HR-21212 Kaštel Sućurac
Croatia
e-mail: marija.baric.durdevic2@gmail.com

Juraj Bobanović

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Ivana Lučića 3
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: juraj.bobanovic@gmail.com

Bruno Bogović

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet hrvatskih studija
Borongajska cesta 83d
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: bruno236bogovic@gmail.com

Ana Daria Bokan

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Ivana Lučića 3
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: anadariabokan@gmail.com

Erik Brezovec

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet hrvatskih studija
Borongajska cesta 83d
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: ebrezovec@hrstud.hr

Josip Ćirić

Sveučilište u Zadru
Odjel za informacijske znanosti
Ul. dr. Franje Tuđmana 24i
HR-23000 Zadar
Croatia
e-mail: jcirić@unizd.hr

Bruno Ćurko

Sveučilište u Splitu
Filozofski fakultet
Poljička cesta 35
HR-21000 Split
Croatia
e-mail: bcurko@ffst.hr

Dan Đaković

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet filozofije i religijskih znanosti
Jordanovac 110
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: dan_djakovic@ffrz.unizg.hr

Igor Eterović

Sveučilište u Rijeci
Medicinski fakultet
Braće Branchetta 20
HR-51000 Rijeka
Croatia
e-mail: igor.eterovic@uniri.hr

Aleksandar Fatić

Univerzitet u Beogradu
Institut za filozofiju i društvenu teoriju
Kraljice Natalije 45
RS–11000 Beograd
Serbia
e-mail: aleksandar.fatic@gmail.com

Demétrius A. França

Federal Institute of Brasília
SGAN Quadra 610 Módulos
D, E, F, G – Asa Norte
BR–70830-450 Brasília
Brazil
e-mail: demetrius.franca@ifb.edu.br

Magdalena Galić Stipančić

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet hrvatskih studija
Borongajska cesta 83d
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: mgalicsti@hrstud.hr

Anto Gavrić

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet filozofije i religijskih znanosti
Jordanovac 110
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: anto.gavric@ffrz.unizg.hr

Behzad Hadžić

Centar za mentalno zdravlje Ključ
Kulina bana bb
BA–79280 Ključ
Bosnia and Herzegovina
e-mail: behzad_hadzic@yahoo.com

Elma Hadžić

Centar za mentalno zdravlje Ključ
Kulina bana bb
BA–79280 Ključ
Bosnia and Herzegovina
e-mail: hadzic_elma@yahoo.com

Aric Hluch

The Ohio State University
281 W. Lane Ave
US–43210 Columbus, OH
United States of America
e-mail: aric.hluch@gmail.com

Damir Hršak

Sveučilište u Zagrebu
Metalurški fakultet
Aleja narodnih heroja 3
HR–44000 Sisak
Croatia
e-mail: hrsakd@simet.hr

Lea Hrvat Matić

Opća bolnica Karlovac
Odjel za psihijatriju
Andrije Štampara 3
HR–47000 Karlovac
Croatia
e-mail: hrvatlea2606@gmail.com

Anamarija Ivanković

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet filozofije i religijskih znanosti
Jordanovac 110
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: aivankovic29@gmail.com

Maja Jadrešin

Sveučilište u Zadru
Mihovila Pavlinovića 1
HR–23 000 Zadar
Croatia
e-mail: mjadres@unizd.hr

Luka Janeš

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet filozofije i religijskih znanosti
Jordanovac 110
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: luka.janes@ffrz.hr

Antonio Jovanoski

Sveučilište »Sv. Kiril i Metodij«
Bulevard Goce Delchev 9
MKD-1000 Skopje
North Macedonia
e-mail: antonio_jovanoski@hotmail.com

Ivica Kelam

Sveučilište Josipa Juraja Strossmayera u
Osijeku
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti
Cara Hadrijana 10
HR-31000 Osijek
Croatia
e-mail: kelamivica@gmail.com

Labinot Kelmendi

Universiteti i Prishtinës »Hasan Prishtina«
Fakulteti Filozofik
Rr. Eqrem Çabej 21
XK-10000 Prishtinë
Kosovo
e-mail: labinot.kelmendi@hotmail.com

Ana Klasnić

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Ivana Lučića 3
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: anaklasnic123@gmail.com

Marijana Kletečki Radović

Sveučilište u Zagrebu
Pravni fakultet
Studijski centar socijalnog rada
Vladimira Nazora 51
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: marijana.kletecki.radovic@pravo.hr

Marijana Kolednjak

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet filozofije i religijskih znanosti
Jordanovac 110
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: marijana.kolednjak@ffrz.unizg.hr

Štefanija Kožić

Humanistička gimnazija
Dvorničičeva 15
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: stefanija.kozic1@gmail.com

Eamon MacDougall

University of Windsor
401 Sunset Avenue
CA-N9B 354 Windsor, ON
Canada
e-mail: macdoug@uwindsor.ca

Filotheos-Fotios Maroudas

National and Kapodistrian
University of Athens
Applied Philosophy Research Laboratory
Nik. Kazantzaki 79
GR-157 72 Zografos,
Athens
Greece
email: fmaroudas@philosophy.uoa.gr

Luka Maršić

Klinički Bolnički Centar Sestre
Milosrdnice
Vinogradska cesta 29
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: lukamarsic@net.hr

Alan Medić

Sveučilište u Zadru
Odjel za zdravstvene studije
Splitska 1
HR-23000 Zadar
Croatia
e-mail: alan.medic@zjz.htnet.hr

Marina Milivojević Pinto

Centar za pružanje usluga u zajednici
Ivana Mestrovića 3
HR–23000 Zadar
Croatia
e-mail: sunce.marina@gmail.com

Lea Murn

Klinička bolnica Dubrava
Avenija Gojka Šuška 6
HR–10000 Zagreb
Croatia

Roberto Mužić

Hrvatski zavod za javno zdravstvo
Rockefellerova ul. 12
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: roberto.muzic@gmail.com

Marina Novina

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet filozofije i religijskih znanosti
Jordanovac 110
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: marina.novina@ffrz.unizg.hr

Maja Odorjan Novak

Sveti duh 178
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: maja.odorjan@gmail.com

Jadranka Pavić

Zdravstveno veleučilište Zagreb
Mlinarska cesta 38
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: jadranka.pavic@zvz.hr

Josip Periša

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet hrvatskih studija
Borongajska cesta 83d
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: perisa.josip2@gmail.com

Ana Perišić

Centar za Hagioterapiju – Split
Poljička cesta 13
HR–21000 Split
Croatia
e-mail: aperisic1@gmail.com

Andrija Piskac

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet filozofije i religijskih znanosti
Jordanovac 110
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: apiskac86@gmail.com

Davor Piskac

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet hrvatskih studija
Borongajska cesta 83d
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: dpiskac@gmail.com

Matea Podgornjak

Opća bolnica Karlovac
Odjel za psihijatriju
Andrije Štampara 3
HR–47000 Karlovac
Croatia
e-mail: matea.podgornjak@gmail.com

Tin Pongrac

Hrvatski savez udruga za mentalno
zdravlje
Naselje Andrije Hebranga 5/15
HR–35000 Slavonski Brod
Croatia
e-mail: tin.pongrac@zivotnalinija.hr

Božidar Popović

Univerza Sigmunda Freuda v Ljubljani
Fakulteta za psihoterapevtsko znanost
Trubarjeva cesta 65
SI-1000 Ljubljana
Slovenia
e-mail: salutogeneza1@gmail.com

Lucija Pušonjić

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet hrvatskih studija
Borongajska cesta 83d
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: lpusonjic@hrstud.hr

Peter Bruno Raabe

University of Fraser Valley
33844 King Road
CA-V2S7M8 Abbotsford, B.C.
Canada
e-mail: peter.raabe@ufv.ca

Vlatka Ročić Petak

Udruga »Ludruga«
Dom kulture prečko
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: udruga@ludruga.hr

Darija Rupčić Kelam

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u
Osijeku
Filozofski fakultet
Lorenza Jagera 9
HR-31000 Osijek
Croatia
e-mail: darijarupcic@gmail.com

Igor Salopek

Opća bolnica Karlovac
Odjel za psihijatriju
Andrije Štampara 3
HR-47000 Karlovac
Croatia
e-mail: igor.salopek@gmail.com

Jelena Seferović

Institut za antropologiju
Gajeva ul. 32
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: jelena.seferovic@inantro.hr

Emilio Sierra García

CEU San Pablo University
Calle Julián Romea 23
ES-28003 Madrid
Spain
e-mail: emilio-si@hotmail.com

Tilija Simon

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet filozofije i religijskih znanosti
Jordanovac 110
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: tilija.simon19@gmail.com

Ines Skelac

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet filozofije i religijskih znanosti
Jordanovac 110
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: ines.skelac@ffrz.unizg.hr

Filip Martin Svibovec

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Ivana Lučića 3
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: fmsviby@gmail.com

Damir Šehić

Sveučilište u Zadru
Teološko-katehetski odjel
Ulica dr. Franje Tuđmana 24i
HR-23000 Zadar
Croatia
e-mail: dsehic@unizd.hr

Danijela Štimac Grbić

Hrvatski zavod za javno zdravstvo
Odjel za mentalno zdravlje i prevenciju
ovisnosti
Rockefellerova 7
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: danijela.stimac@hjzj.hr

Sladana Štrkalj Ivezić

Klinika za psihijatriju »Vrapče«
Bolnička cesta 32
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: sladjana.ivezic@bolnica-vrapce.hr

Iva Tomas

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet hrvatskih studija
Borongajska cesta 83d
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: ivatomas5@gmail.com

Vuk Trnavac

Gimnazija »Svetozar Marković«
Njegoševa 22
RS–21000 Novi Sad
Serbia
e-mail: vuktrnavac@gmail.com

Julija Vejić

Osnovna škola Petra Zrinskog
Krajiška ulica 9
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: jvejic@yahoo.com

Maja Vejić

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: vejic.maja.n@gmail.com

Violet Victoria

University of Oklahoma
Philosophy Department
455 W. Lindsey St.
US–73109 Norman, OK
United States of America
e-mail: violet.victoria@ou.edu

Antun Volenik

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet filozofije i religijskih znanosti
Jordanovac 110
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: voleniks@j@gmail.com

IZDAVAČ / PUBLISHER

Centar za bioetiku Fakulteta filozofije i religijskih znanosti/
Centre for Bioethics of the Faculty of Philosophy and Religious Studies

ZA IZDAVAČA / FOR PUBLISHER

Luka Janeš

UREDNICI / EDITORS

Luka Janeš, Štefanija Kožić

PRIJEVODI I KOREKTURA / TRANSLATIONS AND PROOFREADING

Bruno Bogović, Teo Čavar, Luka Janeš, Štefanija Kožić

DIZAJN NASLOVNICE / COVER DESIGN

Nikša Janković/Karlo Hlača

PRIJELOM TEKSTA I TISAK / LAYOUT AND PRINT

GRAFOMARK, Zagreb

NAKLADA / VOLUME

200

ISSN 2787-4729